

CATONIS
DISTICHA DE MO-
RIBVS, CVM SCHOLIIIS DES. ERAS-
mi Rotterodami.

111 B

¶ **RELIQVA SEQVENS**
pagina enumerabit.

LONDINI
¶ **Apud Thomam Marth,**
Anno M.D. LXXIII.
¶ **Cum Privilegio Regie Maiestatis**

Adiecta sunt.

Dicta Græca sapientum, interprete Erasmo Roterodamo.

Eadem per Aufonium, cum Erasmi doctissima enarratione.

Mimi publicani ex eiusdē Erasmi restitutione, cumq; scholijs eiusdem.

~~Christiani homines inuentum, ab eodē Erasmo de doctrina conscriptum.~~

Isocratis ad Demonicum oratio parænetica, longē ad iuuentutis mores ritè formandos vtilissima.

Omnia summa cura, diligenter excussa.

LIBELLVS ELEGANTIS-
SIMVS, QVI INSCRIBITVR

Caro, de præceptis vitæ communis Et

*rasmo Roterodami castigatore, &
interprete.*

¶ PRAEFATIO, CVM
breuissimis præceptis.

VM animaduverterem quàm
plurimos homines grauitè
errare in via morum, succur-
rendum, & consulendum eo-
rum opinioni fore existima-
ui, maximè vt gloriôsè viue-
rent, & honorem continge-

rent. Nunc te fili charissime docebo, quo pacto
mores animi tui componas. Igitur præcepta mea
ita legas, vt intelligas. Legere enim, & non intel-
ligere, *negligere est.

Itaque deo supplica.

Parentes ama.

* Non le-
gere est.

Prima pietas est in deum,

Proxima in parentes,

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus deo sacrificijs.

Amamus parentes, dum obseruamus, & obsequimur. Co-
limus cognatos officijs, & consuetudine vitæ.

Magistrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris pædagogus, quem vererem-
tur. Hunc magistrum vocant. Et animaduerte verborum

C A T O N I S.

*proprietatem. Deo supplicandum est. Parentes amandi.
Cognati colendi. Magister metuendus.*

Datum serua.

Quod tuæ creditum est fidei, id serua veluti depositum.

Foro te para.

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro versari, hoc est, in causis agendis. Nam hic olim erat primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdam vetustissimis codicibus, Foro pare, id est, accommoda te rebus presentibus, quemadmodum dicimus, uti foro.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primum talem te iudicabunt, cum qualibus conspexerint te consuetudinem agere. Deinde bonorum conuictu redderis melior.

Ad consilium ne accesseris, antequam voceris. Ne ingeras te ipsum alienis negotijs, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neque sordidus, neque luxuriosus, sed eleganti mundicie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas, & affabilitas multorum beneuolentiam, & alit pariam.

Maiori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli sanire in eos, qui sunt inferiores, sed illis concede nonnihil.

Rem tuam custodi.

Ne pro-

P R A E C E P T A.

3

Ne profundas temerè facultates tuas, ne vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

Verecundiam serua.

Id est, serua te incontaminatū, ac purū ab inquinamentis libidinum. Castum enim verecundiam dicitur. Est autem etatis flos his periculis obnoxius,

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimum valet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò discitur, quod longo vitæ vsu rix assequi queas.

Quos legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerētes, neque quidquam insculpunt memoria.

Familiam cura.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto.

Id est, comis in congressu.

Irasci abs re noli.

Ne sis morosus. Nam omnino non commoueri stipitis est, potius quàm hominis.

Neminem irriferis.

Est enim argumentum arrogantis stultitia. Vel,

Miserum ne irriferis.

Sic enim quidam codices habent, hoc est, animi vitia rideri merentur. Calamitas misericordiam meretur potius, quàm risum.

Mutuum dato.

Cui des videto.

Est quidē aliquando danda pecunia mutuo, sed nō qui-

C A T O N I S

buslibet, sed reddituris bona, fide, sed dignis officio, denique ijs, quibus non graueris & dono dare.

Iudicio adesto.

Adsunt aduocati, & id olim erat officium præcipuum in amicis adesse in iudicijs.

Conuiuare rarò.

Sæpius vocare ad conuiuium, exhaurit substantiam. Sæpius ire ad conuiuium, sordidum est. At rarius vtrunq; humanitatis est.

Quod satis est, dormi.

Hoc est, non ad voluptatem, sed necessitatem nature.

Iusiurandum serua.

Non est temerè iurandum. Quod autem iuratus, præstandum est, nisi scelus sit, quod iuratus.

Vino te tempera.

Esto moderatus in vino, vel abstine à vino. Nam adolescenti dare vinum, est oleum igni addere.

Pugna pro patria.

Pugnandum est non pro quauis re, sed pro defensione patriæ. Nam, Carum more, mercede pugnare, turpissimum est, & plus quàm gladiatorium.

Nil temerè credideris.

Id est, ne facilis sis ad credenda queuis, quæ dicuntur.

Tu te consule.

A te ipso pete consilium, qui te, tuaque, optimè nosti.

Aut.

Tutò consule.

Id est, caue à consilijs periculosis, tuta consilia sequere.

Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas disc.

Ælia

*Aetas enim prima, studio literarum optime coërcetur à
scortis.*

Nihil mentiri debes.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium.

Bonis benefacito.

*Beneficia non sunt conferenda uisi in bonos, aliòqui pe-
reunt.*

Maledicus ne esto.

Id est, à conuitijs tempera, neq; carpas vitam alicuius.

Existimationem retine.

*Bonam famam tuere, ne perdas. Perit enim facile. At
non facile sarcietur.*

AEquum iudica.

*Id est, non ad lucrū, aut ad gratiam, sed ad regulam a-
quitatis.*

Parentes patientia vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficij accepti memor esto.

*Nam dati pulchrum est obliuisci. Accepti meminisse
debet.*

Ad prætorium stato.

Multa enim discuntur in agendis causis.

Consultus esto.

*Id est, calleas scientiam, & morem iuris, ut possis amico
opitulari.*

Vtere virtute.

Non viribus, neque dolo.

Iracundiam tempera.

*Antè monuit non esse irascendum sine causa. Nunc ad-
monet iustam etiam iram moderandam esse.*

C A T O N I S

Trocho lude.

Aleas fuge.

Trochus conuenit pueris. Alea infamis erat & apud gentiles. Nunc principum Christianorum lusus est, imò quorundam etiam sacerdotum delicia.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est, respicere quātum possis, non quātum liceat.

Minorem te non contempseris.

Ne fastidias inferiorem te, quod est elati, non cordati.

Aliena concupiscere noli.

Esto contentus tuis.

Coniugem ama.

Vt omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

Filios castiga, & institue.

Patere legem, quā ipse ruleris.

Quam conditionem praescribis tibi, eadem vtere ipse in alios.

Pauca in conuiuio loquere.

Vt sit alijs etiam loquendi locus.

Illud stude, quod iustum est.

Quod turpe factu est, id ne affectes.

Amorem libenter ferre.

Odium omnibus modis fugiendum est, amor amplectendus. Etiam si quis parum dignus est, qui redametur, tamen amari te patere.

C A T O

6
DISTICHORVM
DE MORIBVS.

LIBER I.

Dei cultus precipuus.

I

I Deus est animus, nobis vt carmina dicunt:

Hic tibi præcipuè sit pura mente colendus.

Vulgus existimabat Deum placari victimis pecudum, rebusq; corporeis. Verùm cum deus ipse sit animus, hoc est, mens, non corpus, & consentaneum est, simile gaudere simili, nimirum potissimum colendus est puritate mentis. Quin & hodie vulgus Christianorum corporis quibusdam ceremonijs colit deum, cum gratissimus cultus sit animi pietas. Tales enim adoratores quarit pater, qui in spiritu adorent, cum ipse sit spiritus. Nulla gratior pietas diuis, quam si vitam illorum imiteris, hoc est, tolerantiam, mansuetudinem, castimoniam. Atqui hæc animi sunt. Animus est Deus. Fac quantum potes à corpore te abducas, & ad illum quantum potes accedas, & gratissimum immolâris sacrificium. (Pura mente.) Nam vulgus lotis manibus pedibusque ad sacrum accedebat. Tu mentem purga. Huius sordes deum offendunt, qui videt ea, quæ sunt in animo, non in corpore. Si Deus) Si, hic non dubitantis est, sed ratioeinantis. Vt carmina) Virgilius in sexto deum spiritum, & mentem vocat. Præcipue) Vt intelligas non damnari cultum corporalem, sed hunc tamen, nempe animi

C A T O N I S

nimi esse deo gratissimum.

Somnolentia vitanda.

2

Plus vigila semper, nec somno deditus esto.

Nam diuturna quies vitij alimenta ministrat.

Sensus est cum vita vigilia sit iuxta Plinium, cauendum est, ne maximam vita partem somno perdamus, praesertim cum è somnolentia vitia multa nascantur, & corporis, & animi.

Cohibenda lingua.

30

Virtutem primam esse puta, compescere linguam.

Proximus ille deo, qui scit ratione tacere. —

Prima, id est, summa, maximaque virtus est moderari linguam, ne quid temerè loquaris. Deus enim, qui sapientissimus est, raro loquitur, & non nisi necessaria, cum nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus est deo, qui sapienter, & animi iudicio nouit tacere.

Sibi ipsi conueniendum.

4

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse,

Conueniet nulli, qui secum dissidet ipse.

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, hic cum alijs conuenire nō potest, hoc est, qui moribus est inequalibus, nec vllō certo vitæ instituto, is non est aptus ad aliorum consuetudinem.

Nemo temerè culpandus.

5.

Si vitam inspicias hominum, si denique mores,

Cum culpent alios, nemo sine crimine viuit. —

Mortales aliorum notant vitia, sua nemo videt, cum nullus vitij careat, si quis propius vitam, ac mores excutiat,

entiat.

Utilitas diuitijs antepponenda.

6.

Quæ nocitura tenes, quâuis sint chara relinque.
Utilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit in loco res charissimas abjicere, si periculum adferant, veluti gemmas, & aurum, quò vita sit in tuto, aut voluptates, quò valetudini consulamus. Non enim voluptates spectari debent, sed utilitas.

Mores pro tempore mutandi.

7

Constans, & lenis, ut res expostulat esto.
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Pro tempore licet alios, atque alios mores sumere, ut modò grauis sis, modò lenis, hoc est, placidus, ac remissus, pro re, proque loco. Vide num legendum sit Lenis, pro Lenis, quod magis respondet ad constans, ut sit sensus.

Aliquando persistendum in sententia, aliquando mutandum consilium pro tempore. Porro versus constabit si legas, Constans, & lenis ut res cunque expostulat, esto. (+) Forasan legend: et Lenis de constans &c

Vxori non semper assentiendum.

8.

Nil tempore vxori de seruis crede querenti:
Sæpe etenim mulier, quem coniux diligit, odit.

Illud vxoribus ferme peculiare est, ut maritos instigant in seruos. Vnde monet, ne temerè fidem habeas huiusmodi querelis.

Instandum correctioni amici.

9.

Cumque mones aliquem, nec se velit ipse moneri.

Si tibi sit charus, noli desistere cæptis. —

Non satis est leuiter admonere peccatorem amicum.

Vrgen-

C A T O N I S

Vrgendus est, & insistendum, vt vel improbitate vincas, si quid erit, quod ad famam illius, aut salutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur.

10.

Contra verbosos noli contendere verbis, -
Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum cordatis agas, non est opus multis verbis. Si cum stulto, frustra contendis, præterquam quòd stultitia verborum sit.

Amicus sibi quisque primus.

11

Dilige sic alios, vt sis tibi charus amicus.
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur. -

Sic amicis vtere, vt ipse sis tibi proxim^{us}. Sic alijs benefac, ne tibi ipsi noceas. In priore versu est venusta redditio similitum, in dilige & Amicus, in secundo contrarium, bonus, & mala.

Rumores spargere vetitum.

12

Rumores fuge, ne incipias nouus author haberi.
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum. -

Ne quid in vulgus sparseris, propterea quòd rumor sæpenumero in eius caput recidit, à quo profectus est. Si rumor nihil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse. Si quid habet, nocet locutum esse.

Fide alienæ non promittendum.

13

Rem tibi promissam, certò promittere noli.
Rara fides ideo est, quia multi multa loquuntur.

Noli certò promittere cuiquam alieni promissi fiducia. Quod in te situm est, id præstare potes. Alienam fidem præstare non potes. Et vulgus hominum ad pollicendum facile

facilimum, in præstando sepe fallit.

Iudex quisq; sui.

14.

Cùm quis te laudat, iudex tuus esse memento.

Plus alijs de te, quàm tu tibi, credere noli.

Ne te ipsum æstimaueris aliorum laudatione, sed tuo ipsius conscientia. Te ipsum interroga qualis sis, & si animus tibi responderit te longè alium esse, quàm hic aud ille te facit, magis credere debes tibi ipsi, cui notior es, quàm alijs.

Beneficiorum ratio.

15

Officium alterius multis narrare memento,

Atque alijs cùm tu bene feceris, ipse fileto. -

Beneficij accepti meminisse oportet, oblinisci dati. Qui dat beneficium, eius est dissimulare se dedisse, ne commemorando videatur exprobare. Eius, qui accepit, est, passim predicare, ne videatur ingratus, & immemor.

Senio bene gesta referenda.

16

Multorum cùm facta senex, & dicta recenset,

Fac tibi succurrant iuuenis quæ feceris ipse.

Senes qui multa viderunt, & audierunt, multorum dicta, factaq; solent referre. Sed curandum est, ut ita nos geramus in iuventute, ut in senectute succurrat nobis non solum quid alijs rectè dixerint, aut fecerint, verùm etiam quid nos ipsi.

Suspitionis labes.

17.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur.

Conscijs ipse sibi de se putat omnia dici.

Cùm videris quosdam inter se secretò colloqui, ne statim suspiceris eos malè de te loqui. Nam id signum est hominis

C A T O N I S

hominis malè sibi consèj.

In prosperis de aduersis cogitandum.

18.

**Cum fueris fœlix, quæ sunt aduersa cauero,
Non eodem cursu respondent vltima primis.**

In rebus secundis ne quid accadat aduersis, cauendum est. Solet enim fortuna sapius verti in aduersam, & latis initijs addere tristem exitum. Ergo cum res secundæ sunt maximè, tum maximè meditandum est, quo pacto aduersam fortunam feras, ne si in expectata venerit, & improuisum te oppresserit calamitas, succumbas.

Mors alterius non speranda.

19.

**Cùm dubia & fragilis sit nobis vita tributa.
In morte alterius spem tu tibi ponere noli.**

Legendum est hoc hereditarijs, & qui testamentis inhiant. Fit enim sæpenumerò, vt qui mortē alterius expectat, prior ipse moriatur, etiam si iunior, aut robustior fuerit. Nam ipsa hominis vita fragilis, & incerta res est, & quouis casu abrumpitur.

Animus in dono æstimandus

20

**Exiguum munus cùm dat tibi pauper amicus,
Accipitò placidè, plenè & laudare memento.**

Munera sunt æstimanda non suo pretio, sed animo donantis. Ita legimus summos principes aquam manu caua haussam, & malum oblatum summæ cum alacritate, perinde vt maximum munus, accepisse. Accipito placidè (alacri vultu, vt ostendas tibi gratum esse. Et plenè) id est, non malignè, sed candidè, vt præ te feras pro exiguo munere te multum debere.

Paupertatis tolerantia,

Infan-

Infantem nudum cùm te natura crearit.

Paupertatis onus patienter ferre memento. —

Cùm natura nudos produxerit, satis intelligere possumus diuitias alienas esse, neque secundum hominis naturam. Si membrum perdis, est fortasse quod doleas, Aliquid tui decessit. Sin opes auferuntur, aut non contingunt, noli valde cruciari. Siquidem in his, quæ verè sunt hominis, nihilo plus habent reges, quàm tu pauper. Vis scire quid verè tuum sis? Cogita quid habueris, cum nascereris.

Mors non formidanda.

22

Ne timeas illam, quæ vitæ est vltima finis,

Qui mortem metuit, quòd viuit, perdit id ipsum.

Qui mortem timet, non solum non effugit mortem, sed insuper hoc ipsum vitæ, quod datur, perdit. Nam anxie viuere, non est viuere.

Amicorum ingratitude fugienda.

23.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus:

Incusare deum noli, sed te ipse coërce.

Nihil est acerbius, quàm amicus ingratus. Quod tamen si acciderit, non est imputandum deo, tanquam illius acciderit culpa. Quin potius te ipsum coërce, ne denuò benefacias ingratiss. Quidam enim si bene facientibus fortuna non respondeat, superos incusant, dicentes eos nò habere rationem rectè factorum, cùm eius acciderit culpa, qui sine delectu contulit beneficium.

Frugalitas.

24.

Ne tibi quid desit, quæ sitis vtere parcè,

Vtq; quod est, serues, semper tibi deesse putato —

Vtere

CATONIS

Vtere parcè (id est, modicè non profuse. Quæsitum) id est, partis. Et ut serues quod habes, semper imaginare tibi deesse, ut semper aliquid addas. Sera autem, ut inquit Hesiodus, in fundo parsimonia.

Promissio iterata molesta.

25.

Quod præstare, potes, ne bis promiseris ulli,
Ne sis ventosus, dum vis urbanus haberi. —

Quod non possis efficere, ne semel quidem est promittendum, ne temerè facias. Porro quod præstare possis, id iterum, atque iterum promittere iactantia est, non humanitatis. Molesta est verbosa promissio, molestior exprobratio.

Ars arte deludenda.

26.

Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus,
Tu quoque fac simile, sic ars deluditur arte. —

Erga eum, qui fucò utitur, tu item còtra vtere fucò, & iuxta proverbium, Cretica contra Cretensem. Satius est nonniquam retinere simulatum amicum, quàm reddere apertum inimicum. Id enim fiet, ostenderis te sentire fucum.

Blandiloquentia suspecta.

27.

Noli homines blandos nimium sermone probare.

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps. +

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia. Nec estimas homines ex bonis dictis, sed ex beneficiis. Insidiatur tibi, quisquis admodum blandus est. Memento sic capi, & illici aues, videlicet imitatione vocis. Et assentatione maxima pars hominum capitur, dum adulator sese ad

omnes

omnes affectus attemperat.

Liberi artibus instruendi.

18

Si tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos
Instrue, quò possint inopem defendere vitam.

Artem, ut habet proverbium, non solum quævis terra,
sed quævis etiam alit fortuna. Vnde certissimum via-
ticum est ars, quæ quocunque terrarum venias, defendit
ab egestate. At nunc vulgus liberos suos diuitum, aut
principum ministerijs dedicat, ubi duo simul maxima
discant mala, luxum, & otium. Porro, quod hic præcipit
pauperibus esse faciendum, id ego suaserim diuitibus quo-
que, ut liberos suos iubeant artem aliquam discere, vnde
geminum commodum consequantur. Primum, prima æ-
tas, artificio occupata, longè paucioribus inscietur vitijs
deinde si fortuna abstulerit opes, non erit cur vel mendi-
cent, vel ad sordidas, aut fædæ artes adigantur, puta
turpe ministerium, aut militiam.

Res quomodo æstimande.

19

Quod vile est, charum, quod charum vile putato.
Sic tibi nec parcus, nec auarus habebis vlli.

Quod vulgus magni facit, tu contemne. Quod vul-
gus negligit, tu magni facito, ita fiet, ut nec tibi sis par-
cus (audebis enim vti, quæ non magni facis) neque cui-
quam videberis auarus, cum non expetes auidè, neq; ser-
uabis attentè, quod cupiunt illi. Vulgus plurimi facit
diuitias, minimi facit probitatem, & eruditionem. Tu
inverte æstimationem. Res autem cuique tales sunt, qua-
lis est de his opinio. Vulgus lautam putat rem, pavonem,
aut rhombum. Tu contrà vilem rem putato, & puta
rem esse lautissimam ouum gallina recens, lactucam, pul-
lū gal-

C A T O N I S.

lum gallinaciū. Ita nec tibi videberis sordidus, cum habeas lauta tuo iudicio, nec aliorū expetes lautitias, quæ tibi viles sunt.

Culpata non facienda.

30

Quæ culpæ soles, ea tu ne feceris ipse, Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Turpe est committere te, quod doces alios non esse committendum. Vita turpis abrogat auctoritatem decenti.

Concedenda petenda.

31

Quod iustum est petito, vel quod videatur honestum.

Nam stultum petere est, quod possit iure negari.

Quod inhonestum est, à nemine petendum est. Nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut sic. Quod iniustum est, id est, quod non debetur, iure negari potest. Ergo non à quovis petas, sed ab eo, cuius officium est præstare, quod petis, neque quidvis, sed quod cum honestate coniunctum est. Nam id petitur aliquando, et ab his, qui non debent.

Nota ignotis non commutanda.

32

Ignotum noto tibi tu præponere noli.

Cognita iudicio constant, incognita casu.

Ne facile commutes nota ignotis, puta amicum, vel rem, vel vitæ genus. Notis enim commodius uteris, de quibus iudicare potes, quæ si bona sunt, rectius uteris sin mala, facilius tolerabis, quandoquidem iuxta Plautum: Nota mala, mala non sunt. Ignota verò cuiusmodi futura sint, incertum est. Fit autem sæpenumero, ut quæ in expetendo putâris prima, in experiendo re-

pudis;

pudles.

Dies quisque supremus putandus.

33

Cùm dubia incertis versetur vita periculis.

Pro lucro tibi pone diem, quicumque laboras. —

Cùm vita per se incerta versetur in periculis incertis, unumquodque vite diem in lucro deputa. Vnusquisque enim dies poterat esse ultimus, & incertum erat, an tibi contingeret. Ergo in tot vite periculis, quicumque dies non eripitur, is in lucro est deputandus. Quicumque laboras id est, quicumque sollicitus es, & angaris huius vite malis. Nam tametsi Planudes, incertis, ut sint duæ dictiones, vertit mihi magis probatur, ut legamus, incertis, unica dictione, ad hunc modum. Cùm vita dubia versetur id est, iactetur incertis periculis, id est, casibus. Nam pericula hoc minus à nobis vitari possunt, quod incerta sunt. Vitasti naufragium, non vitasti ruinam, vitasti bellum, incidis in latrones, vitasti pestem, morderis à vipera. Mille periculis obnoxia est hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id inevitabilibus.

Obsecundandum amicis.

34

Vincere cùm possis, interdum cede sodali.

Obsequio quoniam dulces vincuntur amici. —

Nihil hoc disticho elegantius fingi potuit. Obsecundandum aliquoties amicis, & de tuo iure concedendum. Siquidem ea facilitas, ac morigeratio retinet amicos amicitia. Contra, quidam dum obstinate rixantur de lana caprina, malunt amicitiam rescindere, quam vlla in re obsequi animo amici.

Amicitia mutua officia.

35

B a

No

C A T O N I S.

Ne dubites, cum magna petas, impendere para-
ua.

His etenim rebus coniungit Gratia charos.

*Amicitia constat officijs mutuis, & iuxta prouerbi-
um, manus manum fricat. Gratiam hic vocat deum be-
nevolentie.*

Amicitia rixas odit.

36

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta
est.

Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

*Cauendum est, ne per inimicitiam lis incidat cum a-
mico, propterea quod ex iurgio resident in animis vesti-
gia quedam, qua benevolentiam vertunt aliquoties in
odium, & non optime coire solet semel rescissa concordia;
Ergo morositas omnis, & asperitas debet abesse ab amici-
tia.*

Castigatio sine ira

37

Seruorum ob culpam cum te dolor vrget in
iram,

Ipse tibi moderare, tuis vt parcere possis.

*Ne punias seruum, aut discipulum, quamdiu senseris
te ira commotum. Pessimus. n. author rerum geren-
darum ira. Sed prius temperet animo tuo, vt sedata ira-
cundia, vel ignoscas, vel mitius punias. Ita Philosophus
quidam: Punirem te, inquit seruo, ni iratus essem. Et
Plato sublato in seruum baculo, rogatus quid ageret, E-
go inquit, castigo hunc intemperantem, seipsum signifi-
cans ira concitum.*

Pacientia vincere.

38

Quem superare potes, interdum vince ferendo.

Maxima

Maxima enim morum semper patientia virtus. †

Maximi animi est, cum possis vincere, pati tamen, ut vincaris, & negligere aduersarium. Hac virtute inter mortales non est alia prestantior.

Quæ sita conseruanda.

39

Conserua potius, quæ sunt iam parta labore,

Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Facilius, ac tutius est seruare quod tuo labore questum est, quam sarcire, quod profusione diminueris, ac detrinueris. Cum enim laboratur integrare, facile defenditur inopia. Verum ubi laboratur in damno sarciendo, crescit, & obruit nos egestas.

Consulendum sibi imprimis.

40

Dapfilis interdum notis, charis & amicis.

Cum fueris fœlix, semper tibi proximus esto. †

Cum fueris fœlix (hoc est, lauta fortuna fueris interdum dapfilis, id est, liberalis. Notis, charis & amicis) notis, ut vicinis, charis, quos diligis, amicis, ut cognatis.

Semper tibi proximus esto) interdum in illos sis beneficui, in te semper, & ita amicis, sis amicus, ut tibi ipsi sis amicissimus.

CATONIS DISTICHO.

RVM DE MORIBVS,

LIBER. II.

PRAEFATIO.

TElluris si fortè velis cognoscere cultus,
Virgilium legito, quòd si magè nosse la-
boras

Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet,
Si Romana cupis, & Punica noscere bella,
Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
Si quid amare libet, vel discere amare legendo,
Nasonem petito. Sin autem cura tibi hæc est,
Ut sapiens viuas, audi quo discere possis,
Per quæ semotum vitijs traducitur æuum.
Ergo ades, &, quæ sit sapientia, discce legendo.

Hoc est, ex alijs poetis alia licebit cognoscere. Virgilus in libris Georg. docet agriculturam. Macer tradit vires herbarum. Quanquam alius quispiam fuit hic Macer, quàm is, quem habemus vulgo, ni fallor. Lucanus narrat Romanorum civilia bella, ubi legendum arbitror civilia, pro Punica. Nihil enim de Punicis bellis scripsisse legitur Lucanus. Ovidius tradit artem amandi, & in elegijs docet amores. Quòd si cupis artem, & rationem rectè, beateq; viuendi cognoscere, hunc librum legito. Is te docebit non vulgares artes, & nugas, sed quæ

sed quo pacto vitam exigas semotam, id est, liberam, & immunem à vitij.

De omnibus bene merendum.

1

SI potes, ignotis etiam prodesse memento,
Vtilius regno meritis acquirere amicos.

Non solum in amicos oportet esse beneficium, verum ignoti quoque conciliandi sunt, ac devincendi beneficentia, si modo possis prodesse. Vtilius enim est, quàm plurimos amicos parare meritis, id est, benefactis, quàm parare regnum. Regnum enim eripi potest, amici succurrunt eiecto. Firmiores sunt, quos beneficio adiunxeris, quàm quos potestate premas.

Arcana non scrutanda.

2

Mitte arcana dei, cælumq; inquirere quid sit.
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.

Iuxta Soeratis sententiam, quæ supra nos, nihil ad nos. Admonet, ut omisso studio naturalis philosophiæ, ea curemus, quæ ad vitam humanam pertinent, hoc est, ad mores componendos, & animum malis purgandum affectibus.

Mortis timor gaudia pellit.

3

Linque metum lethi. Nam stultum est tempore
in omni.

Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Eandem sententiam legis in priori lib. Pro Amittis, arbitror legendum. Amittes. Qui mortis metu semper anxius vivit, stultè facit. Primum enim, non vitat id, quod timet. Deinde, si quid habet hæc vita incunditatis, eam suo vitio perdit.

Iracundia cauenda.

4

B 4

Iratus

C A T O N I S

Iratus de re incerta contendere noli,
Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Pyrrhus admonere solitas erat tyrones, ne irascerentur. At multò magis cauere oportet iracundiam eos, qui disputant. Melius enim iudicat qui vacat ira. Contra ira obstat animi iudicio.

Expendendum, ubi opus est.

5

Fac sumptum properè, cùm res desiderat ipsa.
Dandum etenim est aliquid, cùm tempus postulat, aut res.

Equidem opinor, promptè legendum, pro properè. Sumptum, quum necessario faciendus, libèter, & promptè facito, ne videaris grauatim facere. Nam aliquid omnino insumendum est, non passim, sed quoties tempus, aut causa postulat, hoc est, in nuptiis, in festis, item in amicis.

Fortuna modica tutior.

6

Quod nimium est fugito, paruo gaudere memèto.

Tuta magna est puppis, modico què flumine fertur.

Humilis fortuna tutior est, quàm excelsa. Nauis tutior, quæ in paruo est flumine, quàm quæ in pelagi fluctibus natat.

Occulta vitia reticenda.

7

Quod pudeat socios, prudens cœlare memento:
Ne plures culpent id, quod tibi displicet vni.

Ne indicaueris amicis, aut ne committas testibus alijs, cuius te facti pudeat, ne plures reprehendant, si sciuerint id, quod vni tibi displicet. Si solus tibi conscius fueris, hoc

vis, hoc est, si quid pecces absque arbitrio.

Occulta tandem reuelantur.

Nolo putes prauos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, & tempore parent.

Ne putes nocentes lucrari, hoc est impune auferre sua peccata latent quidem, sed ad tempus postea parent, id est, manifestantur. Tempus enim, & celat, & aperit omnia parent autem dictum est, pro apparent.

Imbecillitas virtute compensatur.

Corporis exigui vires contemnere noli,
Consilio pollet, cui vim natura negauit.

Noli contemnere inimicum, licet sit pusillo corpore. Nam saepe, quod corporis viribus detractum est, natura addigit ingenij viribus. Quamquam hac sententia latius patet, nempe hominum non esse aestimandum proceritate, roboreq; corporis, sed animo potius.

Cedendum potentiore ad tempus.

Quem scieris non esse parem tibi, tempore cede,
Victorem à victo superari saepe videmus.

Si senseris tibi rem esse cum potentiore, cede ad tempus, & sine penes illum esse victoriam. Nam incidit saepenumero opportunitas, ut mutatis vicibus rerum vincat, qui victus fuerat, superior sit, qui fuerit inferior. Conuenit cum illo. Vir fugiens denuo pugnabit. Quidam stulta pertinacia statim aut vincere volunt, aut pessumdari.

Rixandum cum familiaribus non esse.

Aduersus notum noli contendere verbis,
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Et antequam legisti, contra verbosos non esse contendendum

C A T O N I S

dum verbis. Ita cum familiaribus rixandum non est,
quod summa discordia soleat nasci ex verbulis lemissi-
mis.

Fortuna non querenda sorte.

12

Quid deus intendat, noli perquirere sorte,
Quid statuatur de te, sine te deliberat ipse.

Sensus est. Ne sortilegijs, ac malis artibus inquiras,
quid de te futurum sit, quandoquidem id deus sciri non
vult. Neque enim te in consilium adhibet, cum aliquid
decernit de te. Quod si te vellet id scire, nimirum accer-
seret te in consilium.

Luxus odium generat.

13

Inuidiam nimio cultu vitare memento,
Quæ si non lædit, tamen hanc sufferre molestum
est.

Germanus sensus sic habet. Ne nimio splendore stre-
pituq; vitæ conspaueris tibi hominum odium, qui tamet-
si non possunt te ledere, tamen molestum est vivere, ob-
noxium odio multorum. At per se inuidum est, omni-
bus esse charum, etiam si nihil utilitatis inde capias.
Quamquam hic ablatius, Nimia cultu, non refertur ad
verbum Vitare, sed ad inuidiam, ut subaudias constatiū,
aut ex nimio cultu.

Animus non deponendus ob iniquū iudicium.

14

Esto animo forti, cum sis damnatus iniquè.
Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Ne abicias animū, si aduersarius vicit te præter ius.
Nec enim diu exultabit, sed quod perperam pronuncia-
uit iudex, id deus reindicabit.

Reconciliatis lis non refricanda.

15

Litis

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

Post reditum in gratiam non oportet litis antè acta conuitia refricare, sed obliuisci superiorum iniuriarum, Finita enim similitate, debet, & irarum esse finis. Secus autem facere, malorum est. Greci vocant Μνηστικὰς, verbo videlicet infami, præteritorum malorum memoriam.

Te ipsum neque lauda, neque culpa.

16

Nec tē collaudes, nec te culpaueris ipse,

Hoc faciunt stulti: quos gloria vexat inanis.

Te ipsum nec vituperes, nec laudes. Vtrunque enim videtur affectantis inanem gloriam. Nam & qui se vituperat, ob id facere videtur, vt resellatur ab alijs, & aduersa audiat.

Parsimonia.

17

Vtere quæ sitis modicè, cum sumptus abundat,

Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Sera in fundo parsimonia. Dum adhuc multum superest, incipe parcius uti. Citius enim effluunt parua, quam colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum.

18

Inspiciens esto, cum tempus postulat, aut res.

Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.

Aliquando ponendum est supercilium, & remittenda seueritas, vt in conuiujs, in lusu, deponenda persona sapientis, sumenda stulti, præsertim inter stultos, at ita, vt stultam agas, non vt stultus fias. Summa enim prudentia est, seruire tempori. Loco id est, cum est oportu-

sum

C A T O N I S

num. Ita Terentius, In loco verò laudo.

Neque prodigus, neque avarus.

19

Luxuriam fugito, simul & vitare memento
Crimen avaritiæ, Nam sunt contraria famæ.

Pugnat inter se luxus, & avaritia. Nam alterum
est profusi, alterum sordidi. Vtrunque vitium iuxta fu-
giendum est, utpote quod sædam pariat famam. Siqui-
dem, qui nimium parci sunt, audiunt *κρυμινωτορῶτες* id
est, summi sectores, & *οὐνομεριζέ* id est, ficos di-
vide, similiaque. Qui luxu sua profundunt nepotes, &
lurcones appellantur.

Loquaci parum credendum.

20

Noli tu quædam referenti credere semper,
Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Non statim fides habenda ijs, qui semper aliquid
novi rumoris adferunt, deque aliorum factis nunciant
aliquid. Parum enim credendum ijs, qui multa loquun-
tur, propterea quod huic vitio vanitas soleat esse ad-
mixta.

Ebrius vinum non accuset.

21

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli.
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Vulgus ita solet excusare sua peccata, vinum in cau-
sa fuit, bene potus hoc dixi. Verum tibi ipsi imputa, non
vino, quod tuo vitio noxium fuit, non suo.

Amicis consilia credenda.

22

Consilium arcanum tacito committe sodali,
Corporis auxilium medico committe fideli,

In rebus arcanis, & tacendis, caue ne quemvis con-
sulas, sed eum dūtaxat, cuius fidē in tacendo perspectam
habeas

habeas ne non solum non opituletur, sed ledat etiam, & infamet. Neque enim corporis vitia cuius aperias, sed medico notæ fidei, qui colet, & succurrat.

Successus malorum ne te offendat. 23

Successus indignos noli tu ferre molestè,
Indulget fortuna malis, ut lædere possit.

In hoc versu multi laborant. Quidam, se, ledunt in successus. Verùm si tollas tu dictionem planè hic superuacua, nihil supererit scrupuli. Ne te cruciet prosperitas, quæ nonnunquam contigit indignis. Non enim illis fauet fortuna, sed insidiatur, & illicit, ut postea grauius ledat.

Futuros casus providendos. 24

Prospice, qui veniunt, hos casus esse ferendos:
Nam leuius lædit, quicquid præuideris antè.

Quicquid accidere potest homini, id, antequam accidat, tecum meditare, ut ne subitum sit, si acciderit. Minus enim cruciant mala, quæ non accidunt inopinanti.

Animus in aduersis spe fouendus. 25

Rebus in aduersis animum submittere noli.
Spem retine, spes vna hominem nec morte relinquit.

Cum fortuna seuit, sustine te ipsum animi fortitudinem, ac serua rebus secundis, nec abijcias spem, quæ sola nec morientem relinquit. Quamdiu enim anima est, spes est, & in pyxide Pandora sola spes in labro hæsit. Item Ouidius: Viuere spe vidi, qui moriturus erat.

Opportunitas, cum continget, tenenda. 26

Rem tibi, quam noscis aptam, dimittere noli.

Fron-

CATONIS

Fronte capillata, post est occasio calua.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, quæ tibi sit apta, statim arripe. Nam occasio frontem habet capillatam, ut ea parte teneri possit. Verum si semel se verterit, ab occipitio calua est, ut iam reprehendi nequeat, hoc est, opportunitas cum contingit, teneri potest. Non redit autem, cum voles, si neglexeris. Hic admonendum illud, quod Greci fingunt de deo Chero, de quo nos copiose in prouerbijs.

Futura ex præteritis colligenda.

27

Quod sequitur, specta, quodque imminet, ante videto.

Illum imitare deum, qui partem spectat vtranque.

Ex præteritis futura collige. Ex præteritis bene, secusve gestis consilium cape, quo pacto futuris occurras exemplo Iani dei Romani, quem bifrontem fingeat antiquitas, quod oporteat prudentem virum Prosthena capisthen id est, à fronte, & à tergo, ut inquit Homerus, habere oculos. Illud autem sequitur nos, quod præterit, & à tergo est.

Vita ratio habenda.

28

Fortior ut valeas, interdum parcior esto.

Pauca voluptati debentur, plura salutis.

Vite rationem moderare magis ex salutis, ac bonæ valetudinis ratione, quam voluptatis. Non enim in morbo tantum oportet ab intemperantia cauere, verum etiam cum rectè valeamus. Parcius utendum est rebus omnibus nempe somno, potu, cibo, Venere, lusu, ne in morbum incidamus. Et non nihil dandum est voluptati, multo plus

plus tamen salutis, qua perdita, pereunt simul & voluptates omnes.

Multitudini cedendum. 29

Iudicium populi nunquam contempseris vnus,
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini, tamen sapientis est, non pugnare solum aduersus vniuersos. Nam frustra sapit, qui solus sapit, cum omnibus desipere videatur.

Ante omnia valetudinem cura. 30

Sit tibi præcipuè quod primum est, cura salutis.
Tempore ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

Ante omnia, bonæ valetudinis rationem habes, ne se tua intemperantia in morbum incideris, postea pudore reñcias culpam in cæli insalubritatem, aut soli, sicuti vulgus solet. Nam plerique morbi nobis accidunt ex intemperantia vite.

Somnia non obseruanda. 31

Somnia ne cures, Nam mens humana, quod optat.

Cum vigilat, sperans, per somnum cernit id ipsum.

Quidam anxie obseruant sua somnia, & ex his defuturis æstimant, cum somnia dormientiū nascantur ex affectibus vigilantium, neq; significant quid sit euenturum, sed quod aliquando cogitaueris, dormienti repræsentent.

CATO.

CATONIS
DISTICHORVM DE
MORIBVS. LI-
BER. III.

PRAEFATIO.

Hoc quicumque velis carmen co-
gnoscere, lector.

Hæc præcepta feres, quæ sunt gra-
tissima vitæ.

Instrue præceptis animum, nec
discere cesses.

(Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago)
Cōmoda multa feres. Sin autem spreueris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

*Hoc est præmij loco. Absque ratione bene viuendi
vita non est vita, sed simulachrum mortis. Hoc carmē v-
tilissima vita præcepta tradit, si studeas agnoscere. Sin
spreueris, te ipsum contempseris, non scriptorem. Siquidē
tua res agitur, non illius.*

Rectè agendo aliorum linguam ne timeas.

Cū rectè viuas, ne cures verba malorum.

Arbitrij nostri non est, quid quisque loquatur.

*Si malè de te loquūtur mali, cū tu nihil facias mali,
esto contentus conscientia rectè factorum. Nam in te si-
tum est, vt bene agas, non est in te situm, quomodo de te
loquatur hic, aut ille.*

Amici crimen celandum.

Productus testis, saluo tamen antè pudore,

Quan-

Quantumcumq; potes, celato crimen amici.

*Si ceteris testis in crimine amici, celabu pro virilima-
lescium illius, ita tamen, ut ipse non ledas famam tuam,
& tantum silentij dabis amicitiae, quantum patietur, &
fama tua, & testimonij religio.*

Blandiloquentia suspecta. 3

Sermones blandos, blæsosque cauere, memento.
Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.

*Veritatis simplex est oratio, insidiosa est blandi-
loquentia. Proinde suspecta semper esse debet pruden-
tibus.*

Ignauia vita fugienda. 4

Segniticem fugito, quæ vitæ ignauia fertur.
Nam cum animus languet, consumit inertia
corpus.

*Ignauia, & otiosa vita fugienda est. Nam torpor a-
nimi corpori quoque situm, & languorem adducit. A-
nimi exercitatio corporis quoque valetudini confert.*

Animus fessus relaxandus. 5

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemuis sufferre laborem.

*Animus serijs negotijs fatigatus, aliquando relaxan-
dus est honestis ac moderatis voluptatibus, ut, redinte-
gratis viribus, ad ferendos labores sufficiat. Nam, quod
caret alterna requie, durabile non est.*

Malo animo neminem reprehendas. 6

Alterius dictum, aut factum ne carpsieris vnquam,
Exemplo simili ne te derideat alter.

*Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab alijs. Si liben-
ter reprehendas aliorum facta, dictaue, tuo exemplo &*

Alij in te vtentur.

Hæreditas augenda.

7

Quæ tibi fors dederit tabulis suprema notato,
Augendo serua, ne sis quem fama loquatur.

Quod tibi obuenit ex testamento tuorum, id serua, ne fias vulgò fabula. Quæ fors suprema id est, hæreditas dederit tibi. Notato, id est, inscribe tabulis testamentarijs, vel notato, id est, scripta tabulis, ea augendo serua, id est, ita serua vt augeas etiam. Vulgus enim multa discere solet in Néoploutous, id est, in nouas natos diuitias.

Senectus sit munifica.

8

Cùm tibi diuitiæ superant in fine senectæ,
Munificus facito viuas, non parcus amicis.

Est vitium hoc senibus peculiare, vt quò propius accedant ad mortem, hoc sint contractiores. Superant (id est, supersunt, & abundant. In fine senectæ) id est, in extrema senectute, quam decrepitam vocant. Tuum igitur dones sed amicis qui te foueant obsequijs.

Verba attendenda, non os loquentis.

9

Vtile consilium dominus ne despice serui.
Nullius sensum, si prodest, tempseris vrquam.

Propter authoris humilitatem non est contemnenda salubris sententia. Nec spectandum est, qui dicat, sed quid dicatur.

Presenti vtendum fortuna.

10

Rebus, & in censu, si non est, quod fuit antè,
Fac viuas contentus eo, quod tempora præbent.

Diminuta fortuna tua, non est vtendum eodem splendore quo prius, sed contentus eris eo genere vitæ, quod

quod praesens fortuna tibi prebet, & quod adest, boni
consules.

Vxor spe dotis non ducenda. 11

Vxorem fuge, ne ducas sub nomine dotis,
Nec retinere velis, si coeperit esse molesta.

Fuge) id est, caue, ne ducas vxorem sub nomine do-
tis, id est, dotis causa. Et si duxeris dotatam, ne dotis re-
spectu eam retineas, si tibi grauis sit, sed, contempta do-
te, repudies. Quamquam id apud Christianos non habet
locum.

Alieno sapere exemplo. 12

Multorum discite exemplo, quæ facta sequaris,
Quæ fugias, vita est nobis aliena magistra.

*Qui suis discunt periculis quid expediat, magna mer-
cede discunt. Sapiens ex aliorum vita sumit viuendi con-
siliū. Hoc illi infamiam conflauit, cauebo ne quid simile
faciam. Hoc illi bene cessit, imitabor.*

Nihil ultra vires. 13

Quod potes, id tentes, operis ne pondere pres-
sus,

Succumbat labor, & frustra tentata relinquant.

*Prius expende vires tuas, quam aggrediare negotiū,
ne postea victus difficultate, turpiter relinquant, quod
temere suscepisti.*

Consentire videtur, qui tacet. 14

Quod nosti haud rectè factum, nolito tacere,
Ne videre malos imitari velle tacendo.

*Noli dissimulare, si quid videris non rectè fieri. Vi-
deberis enim probare, cum siles. Silentium enim aliquan-
do consensus esse videtur.*

C A T O N I S

Rigor favore temperandus.

15

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato:

Ipsæ etiam leges cupiunt, ut iure regantur.

Si premeris iniqua lege, hoc est, dura, & inhumana, confugas ad iudicis equitatem. Non enim hoc est contra leges, sed ex mente legum, ut ad equitatem redigantur, & temperentur. Iniqua lex est, cum summo iure contenditur. Veluti si pauper in vincula coniciatur, quod non aliat patrem, cum lex dicat: Liberi parentes alant, aut vinciantur. Aliquando lex durior est, ut terreat. In his iudex, hoc est, prætor, aut princeps potest succurrere.

Feras, quæ tua culpa pateris.

16

Quod meritò pateris, patienter ferre memento,

Cumq; reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

Incommodum, quod tua culpa tibi accidit, non imputabis alij, quam tibi, & cum tibi sis conscius, damna reipsum, tuique iudex esto, & ea te pœna dignum existimato.

Multa legenda, sed cum iudicio.

17

Multa legas facito, perlectis perlege multa.

Nam miranda canunt, sed non credenda poetæ.

Multa quidem leges, sed cum iudicio. Nec enim omnia vera sunt, quæ legi apud poetæ. Fortassis pro perlege, legendum est perline, hoc est, dele & corrige.

Modestè in conuiuio loquendum.

18

Inter conuiuas fac sis sermone modestus.

Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

In foro locus est eloquentiæ, in cubiculo silentij, in cœniuijs alternis sermonibus vii conuenit, ysq; venustis, & amicis.

amænis. Quidam dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis conuiuiis, quibus nō relinquunt loquendi spatium.

Iracundia vxoris non formidanda. 19

Coniugis iratæ noli tu verba timere,
Nam lachrymis struit infidias, dum fœmina plo-
rat.

Vxores lachrymas habent in promptu. His expugnans viros. Admonet igitur, ne quid commoueamur huiusmodi lachrymis. Fingunt enim eas sæpenumero, quò viros suos fallant. Velut cùm simulant se commoueri Zelotypia, vt suum adulterium dissimulent, aut iratas se fingunt ei, quem afflictim amant. Pro Noli tu, legendum arbitror, Nolito.

Quæsitis vtendum, non abutendum. 20

Vtere quæsitis, sed ne videaris abuti.

Qui sua consumunt, cùm deest, aliena sequuntur.

Vtere, quæ parasti, non abutere, ne, profusis bonis tuis, cogaris vel impudenter rogare aliena, vel seruiliter ex alieno viuere, vel periculose furari aliena.

Mors non formidanda. 21

Fac tibi proponas mortem non esse timendam,
Quæ bona si non est, finis tamen illa malorū est.

Mors ob hoc timenda non est, quòd finis est omnium huius vite malorum.

Vxor proba, si loquax, ferenda. 22

Vxoris linguam, si frugi est, ferre memento.

Namque malum est, nil velle pati, nec posse tacere.

CATONIS

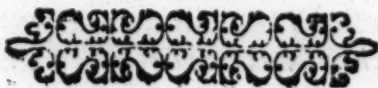
In amicis leuiuscula quadam vitia ferenda sunt, si alioqui probi fuerunt, Velut in vxore, si paulò sit loquacior, aut lingua procacioris, ferendum est, si alioqui pudica est, & frugi, hoc est, suo fungens officio, maxime quod lingue morbus ei sexui peculiaris est. Malus est, qui nihil vitij ferre potest in alijs, taceat praesertim cum res facilius sit tacere. Sic enim vxor desinet obgannire, si nihil respondeas, quemadmodum solitus est Socrates.

Pietas erga parentes.

23

*Dilige non ægra charos pietate parentes,
Nec matrem offendas, dū vis bonus esse parenti.*

Pietas, amor, & cultus est erga parētes, patriam, deū, & qui loco parentum est. Quidam, veluti legibus coacti, colunt parentes non ex animo. Dilige parentes charos pietate non ægra, id est, non coacta, neque grauissim, sed promptè, & alacriter, & si quid inciderit dissidij inter parentes, ita alteri obsequaris, ut alterum non offendas, sed pietas tua careat omni molestia.

CATO

CATONIS DISTICHO.

RVM DE MORIBVS.

LIBER. IIII.

PRAEFATIO.

Ecuram quicunque cupis tradu-
cere vitam,

Nec vitijz hzere animum, quæ
moribus obsunt,

Hæc præcepta tibi semper rele-
genda memento.

Inuenies aliquid, in quo te vtare magistro.

Hoc præmium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitijz, & nullius mali conscius viuere, hæc semper habeas præ manibus in quibus inuenies, in quo teipso magistro possis vti, hoc est, vt ipse regas, ac modereris vitam tuam adiutus his præceptis.

Diuitiarum contemptus.

I

Despice diuitias, si vis animo esse beatus,

Quas qui suspiciunt, mendicant semper auari.

Non iubet abjicere diuitias, sed non magni facere. Etenim qui has suspiciunt, hoc est, mirantur, ac magni faciunt, dum non audent vti, quæ possident, & semper aliquid accumulanti, semper medicant, hoc est, egeni sunt.

Viuere ad naturam optimum.

2

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt,

Si contentus eo fueris, quod postulat vsus.

Si metiaris sumptus vsu, hoc est, necessitate non

C 4

ambitio-

C A T O N I S

ambitione, neque voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates nature, quæ paucis contenta est, cum cupiditates immensum desiderant.

Res ratione regendæ.

3

Cum sis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli Fortunam, quæ non est, dicere cæcam.

Si res malè tibi succedunt tuapte negligentia, ne confetas culpam in fortunam, ut illam cæcam appelles, cum tu ipse magis parum prospicias. Potest accipi bisariam (quæ non est) id, quæ nulla est. Fingunt enim mortales hanc deam, cum nulla sit. Aut (quæ non est) subaudi, cæca.

Amor pecunie ad usum.

4

Dilige denarium, sed parcè dilige formam,
Quam nemo sanctus, nec honestus captat habere.

Amare pecuniam ad usum, prudentis est. Amare, ut forma pascas oculos, avari, ac dementis. Denarium volunt omnes, formam soli mali captant.

In valetudine ne opibus parcas.

5

Cum fueris locuples, corpus curare memento.
Aeger diues habet nummos, sed non habet ipsum.

Cum agitur de corporis valetudine, ne tum parcas diuitijs tuis. Etenim qui morbo non succurrit, ne minuat pecuniam, is habet quidem nummos, at seipsum non habet, cum malè valeat. Mauult nummos esse saluos, quàm seipsum, et illis frui, quàm seipso. Fortasse pro Sed, legendum Se.

Castigatio paterna ferenda.

6

Ver-

Verbera cum tuleris discens aliquando magistri,
Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.

*Vapulasti puer à praeceptore cum disceres literas,
multò magis ferre convenit, cum pater te verbis obiur-
gat. Tulisti literatoris tyrannidem multò seniore, fe-
ras & patris imperium, qui, etiam cum irascitur, tamen
à verberibus temperat.*

Certa, & utilia agenda.

Res age, quæ profunt. Rursus vitare memento,
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

*De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa, ex quibus
certa speratur utilitas. Rursus in quibus falli posses, &
incertum est, profuturane sint, an nocitura, ab ijs ab-
stineas.*

Libenter donandum.

Quod donare potes, gratis concede roganti.
Nam rectè fecisse bonis, in parte lucrorum est.

*Dona libenter, si quid potes. Nam lucrum est, non
damnum, quod contuleris in bonos, & beneficium dando
accepit, qui digno dedit. Reddit enim cum fænore, quòd
probo viro benefeceris.*

Suspicio statim expedienda.

Quod tibi suspectum est, confestim discute quid
sit.

Namque solent primò, quæ sunt neglecta, no-
cere.

*Quæ suspicionem habent mali, ea noli negligere, sed
statim examina, & require cuiusmodi sint. Nam ini-
rijs facile medeberis, si quid mali sit. At neglecta cres-
cunt, & maxime ledunt postea. Veluti si suspicaberis*

CATONIS

amicum alienore esse in te animo, noli negligere quid sibi velit, sed excute, unde hoc natum sit, & si quid est, statim occurre nascenti malo.

Venus abstinencia cohibenda.

10

Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est.

Caue ne duplices morbum tuum. Vnus enim utcumque fertur. Duo simul ferri non possunt. Amare damnosa res, damnosa gula. Quod si pariter utroque laboras malo, superest, ut mox ad egestatem redigaris. Gulam vocat studium exquisitorum ciborum eamque dicit ventris amicam, quod per eam venter saginatur, res, & fama decrescit.

Homo malus fera pessima.

11

Cum tibi proponas animalia cuncta timere,
Vnum hominem tibi præcipio plus esse timendum.

Cum tua sponte pates omnes feras esse timendas, meo præcepto vnum animal maxime timebis, nempe hominem. Nam nulla bellua magis homini nocet, quam homo homini.

Sapientia fortitudini preferenda.

12

Cum tibi præualidæ fuerint in corpore vires,
Fac sapias, sic tu poteris vir fortis haberi.

Si natura dedit vires corporis, non statim vir fortis eris, nisi adiunxeris ingenij vim, hoc est, sapientiam, quæ corporis robore recta utaris.

Amicus cordis medicus.

13

Auxilium à notis petito, si forte laboras
Nec quisquā melior medicus, quàm fidus amicus.

Corpe-

Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi
 fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. *Aliter.*
 Si quid morbi inciderit, magis amicum accerere, quàm
 medicum.

Sacrificium spiritus contribulatus. 14

Quum sis ipse nocēs, moritur cur victima pro te?
 Stultitia est morte alterius sperare salutem.

*Veteres credebant expiari scelus commissum mactata
 pecude, quæ nihil commiserat, & pro alieno peccato inno-
 cens dabat pœnas, cum is, qui peccauit, potius mactari
 debuerit, quàm victima. Stultè autem sperabant alie-
 nam mortem sibi saluti fore, cum sua quæque mala de
 suo pendere oporteat.*

Amicus ex moribus deligendus. 15

Cum tibi vel socium, vel fidum quæris amicum,
 Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

*Amicus, quem velis adiungere, non æstimandus è cen-
 su, sed, ex moribus. Idem oportet fieri in vxoribus.*

Auaritia vitanda. 16

Vtere quæsitis opibus, fuge nomen avari.
 Quid tibi diuitiæ prosunt, si pauper abundas.

*Frustrà parasti diuitias, si partis uti non audes, &
 inter magnas opes viuis inops. Nihil enim refert habere,
 si quæ habes, nihilo plus tibi prosunt, quàm ea, quæ nō habes*

Voluptas inimica fama. 17

Si famam seruire cupis, dum viuis, honestam,
 Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.

*Si cupis honestam tueri famam, noli amare volupta-
 tes inhonestas, nempe gula, libidinis, & similit.*

Senem, etiam delirum, ne irriseris. 18

Cum

CATONIS

Cùm sapias animo, noli irridere senectam,
Nam quicumque senex, sensus puerilis in illo est.

*Cùm per etatem rigeat ingenium tuum, & animi vis,
noli deridere senectutem, qua minus animo valeat. Desi-
piscit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam redet.
Ætatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.*

Opes fluxæ, ars perpetua. 19

Disce aliquid, Nam cum subitò fortuna recedit,
Ars remanet, vitamque hominis non deserit vn-
quam.

*Opes sæpenumerò subitò fortuna eripit homini, veluti
incendio, furto, bello, naufragio. Verùm ars eripi non
potest. Hæc itaque certissima possessio est, qua semper, &
ubique te possit alere.*

Mores ex verbis cogniti. 20

Perspicio cuncta tacitus, quæ quisque loquatur.
Sermo hominum mores, & celat, & indicat idem.

*Nulla res magis arguit, & aperit vitam, et ingenium
hominis, quàm illius oratio. Hoc est certissimum animi
speculum. Igitur si vis hominem, cuiusmodi sit, cognos-
cere, perpende tecum qualis sit illius oratio. Sermo indicat
mores hominis, si loquatur ex animo, & celat idem, si vel
taceat, vel dissimulanter loquatur.*

Ars vsu inuanda. 21

Exerce studium, quamuis perceperis artem,
Vt cura ingenium, sic & manus adiuuat vsu.

*Vt evanescent discipline, nisi exercitatione confir-
mes, sic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.*

Vite contemptus. 22

Multùm ne cures venturi tempora fati,

Non

Non timet is mortem, qui scit contemnere vitam.

Si vis liber esse à metu mortis, disce vitam non magni facere. Et, quemadmodum eleganter docet Aristoteles, nullius rei iucunda fruitio est, nisi quam aliquo modo contempseris.

Discendum, & docendum. 23

Disce, sed à doctis, indoctos ipse doceto,
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Disce, non à quouis, sed ab his, qui possunt docere. Rursus, quod ab alijs didiceris, id alijs imperti. Vtilium enim rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda.

Bibendi ratio. 24

Hoc bibe, quod possis, si tu vis viuere sanus.
Morbi causa mali est homini quandoque voluptas.

Ne biberis supra vires. Brevis enim illa bibendi voluptas sepenumero conciliat homini molestum, & diuturnum morbum.

Ne damnes, quod probaueris. 25

Laudâris quodcunque palam, quodcunque probaris,

Hoc vide ne rursus levitatis crimine damnes.

Leuis, & inconstans videbere, si quod aliquando coram multis laudâris, idem postea damnes. Quod si mutasti sententiam, fac sileas. Fortasse pro Vide, legendum est Fuge. Crimen id est, suspicione, & cum vi superio.

Circumspectus in utraque fortuna. 26

Tran-

Tranquillis rebus, quæ sunt aduersa caueto.
Rur sus in aduersis melius sperare memento.

Ne securus sis, cum fortuna tranquilla est, sed temperatam caue. Rursum cum fortuna sauit, animum sustine spe fortune, quæ successura sit. In secundis rebus timenda sunt aduersa, ne sis supinus. In aduersis rebus speranda sunt letiora, ne deficias animo.

Studio crescit sapientia.

27

Discere ne cesses, cura sapientia crescit.
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Iuxta solonis sententiam, oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam rara, hoc est, singularis, & eximia prudentia contingit. Longo usu, id est, diutina experientia etatis. Quanquam mihi magis probatur, hic ut sit sensus. Semper discis, studio crescit sapientia. Nam pauci sunt, qui prudentes euadunt experientia rerum, vel quia paucis contingit diu viuere, vel quia complures stultitiam non exuent hac via. Certissima, ac breuissima ad sapientiam via est doctrina.

Parcè laudandum.

28

Parcè laudato. Nam quem tu sæpe probaris,
Vna dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Ne laudes amicum effusus, cuius non feceris periculum. Siquidem ille sapiens abs te laudatus, vno aliquo die declarabit alium fuisse se, quam tu predicaris.

Discere ne pudeat.

29

Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri:
Sciræ aliquid laus est, pudor est, nil discere velle.

Quidam stulto quodam pudore maluit semper nescire, quam semel discere. Cum scire pulchrum sit, & pudendum

C A T O N I S

dendum nihil velle discere. Ergo honestum velle.

Rebus vtendum ad sobrietatem.

30

Cum Venere, & Baccho, lis est, & iuncta voluptas.

Quod lautum est animo complectere, sed fuge lites.

Excerpe quod inest boni, fuge quod adiunctum est mali. Exhilarat potatio, discutit curas, vtere hac commoditate. Sed rursus ebrietas incitat ad iurgia, hoc caue. Item Venus delectat, sed habet sua iurgia. Ama igitur absque dissidijs.

Tristibus, & tacitis non fidendum.

31

Demissos animo, ac tacitos vitare memento.

Qua flumen placidum est, forsan latet altius vnda.

Tristes, ac tacitos vita, Videntur enim aliquid magni mali moliri, quemadmodum cauendum est flumen ea parte, qua tranquillum est. Nam illud profundissimum esse solet. Ita Caesar magis metuebat Brutum, & Cassium pallidos, ac tacitos, quam Antonium ebrium.

Sors sorti conferenda.

32

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum, Alterius specta, quo sis discrimine peior.

Quoties tedit te tua sortis, confer eam cum aliorum fortuna, & videbis te nihilo peiorem, hoc est, infeliciorem multis.

Vltra vires nihil aggrediendum.

33

Quod potes, id tenta. Nam Littus carpere remis, Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

Aggredere tuta magis, quam magna. Tutius enim tuto navigare iuxta littus, & remis vti, quam passus velis per-

C A T O N I S

lis periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus fauent
venti fortuna.

Cum iusto iniquè non contendendum. 34

Contra hominem iustum prauè contendere
noli.

Semper enim deus iniustas vlciscitur iras.

*Noli prauè, hoc est, maliciôsè, & data opera, ac per-
uerse contendere cum homine iusto. Nam deus nun-
quam hoc relinquit inultum.*

Fortuna vtraque æquè ferenda. 35

Ereptis opibus noli gaudere mœrendo,
Sed gaude porius, tibi si contingat habere.

*Si diuitie contingunt, gaude. Si ereptæ fuerint, noli
te cruciare, sed tunc vtere philosophia. Neque enim tan-
tum boni habent, vt sit admodum dolendum si perierint.
Neque rursus tantum mali, vt non sint libenter accipien-
da, si fortè contigerint. Constat carmen esse deprauatū.
Arbitror legendum. Noli mœrere querendo. Porro que-
rendo, non est à quero, sed à queror deponenti verbo.*

Ab inimico quid ferendum. 36

Est iactura grauis, quæ sunt, amittere damnis.
Sunt quædam, quæ ferre decet patienter ami-
cum.

*Si verbulo ledat amicus, ferendum est. At damna
rerum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur cauendo,
ne ledamus amicum.*

Tempore non confidendum. 37

Tempora longa tibi noli promittere vitæ.

Quocunque ingrederis, sequitur mors, corporis
vmbra.

Nemo

Nemo potest sibi longevitatem promittere, cum mors hominem, quocunque eat, non aliter insequatur, quam umbra corpus. Fortasse legendum, corpus ut umbra.

Deus quibus placandus. 38

Thure deum placa, vitulum sine crescat aratro,
Ne credas placare deum, dum caede litatur.

Non gaudet deus morte pecudum, ergo thure litandum est, hoc est, re innocua, & minimi sumptus. At hodie plerique Christianorum, licet apud nos sublatus sit mos immolandi pecudes, tamen deum, ac diuos sibi tantum devinctos esse putant, si eis gemmas, aurum, argentum, serica suspenderint, vel ostendenda tantum, vel in luxum paucorum vertenda, immemores, haec semper a sanctis fuisse contempta, & si forte obtigerunt, in egentium usus fuisse effusa:

A potentioribus laesus dissimula. 39

Cede locum laesus fortunæ, cede potenti:
Cedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodesse possunt in multis, necesse est, ut aliquando musset iniurias, id est, tacitus ferat. Lædunt. n. aliquando potentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, ut postea per illos suis prodesse possit. Nam si resistens reddiderit eos hostes nec sibi, nec suis prodesse poterit.

Castiga teipsum. 40

Cum quid peccaris, castiga te ipse subinde,
Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

Vbi senseris te alicubi peccasse, statim penas sumpto de teipso, & noli tibi ignoscere. Teipsum iurga, tibi

CATONIS.

ipſi laboris aliquid indicito. Nam vt in ſanandis vulne-
ribus dolor dolore ſanatur (ſiquidem ne doleat vulnus,
infundis acria, quæ mordent) ſic iſta reprehenſio, tametiſi
amara eſt, tamen meditur vitio animi.

Amicus mutatus non vituperandus.

41

Damnâris nunquam poſt longum tempus ami-
cum,

Mutauit mores, ſed pignora prima memento.

Si is, cum quo tibi fuit diutina conſuetudo, fortè mu-
tatis moribus alius eſſe cæperit, hoc debes tribuere veteri
neceſſitudini, ne vituperes eum, etiam ſi non eſt dignus,
qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda.

42

Gratior officijs quo ſis mage, charior eſto,
Ne nomen ſubeas, quod dicitur officiiperda.

Vt ſis charus omnibus, eſto gratus officijs, id eſt, bene-
ficijs, & bene meritis. Inuiſum enim apud omnes eſt no-
men officiiperdæ. Sic enim vocant eum, in quem collocatæ
officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id, quod
confertur in ingratum.

Suſpicionem tolle.

43

Hypalage. Suſpectus caueas, ne ſis miſer omnibus horis.
Nam timidus, & ſuſpectus, aptiſſima mors eſt.

Qui ſibi fingit periculum, u nunquam non miſer vi-
uit. Nihil igitur huic aptius, quàm mors, quandoquidẽ
non poteſt incundè viuere. Suſpectus hic accipitur acli-
nè pro ſuſpicioſo.

Humanitas erga ſeruos.

44

Cùm fueris ſeruos proprios mercatus in uſus,
Et famulos dicas, homines tamè eſſe memento.

Sic r-

Sic utere servis tuis, licet emptitijs, ut memineris homines esse, non pecudes. Quod empti sunt, fortuna fuit, quod homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

Occasionem rei commodam ne prætermittas. 45

Quàm primum rapienda tibi est occasio prima.
Ne rursus quæras, quæ iam neglexeris antè.

Occasio, quàm antè dixit frontem, habere capillatam, statim est arripienda, ne si se subduxerit, frustra quæras postea quæ prius contempseras.

Non letandum de repentino obitu. 46

Morte repentina noli gaudere malorum.
Fœlices obcunt, quorum sine crimine vita est.

Si mali subito moriantur, dolendum magis est, quàm gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quorum mors fœlix est, vel sic. Si videris malos subito tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis, & innocentibus, ut intelligas hoc casu accidere, non vindicta numinis.

Pauper simulatum vitet amicum. 47

Quum coniunx tibi sit, nec res, & fama laboreat.
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem, quæ laboreat fama, hoc est, de qua homines malè loquuntur (ducas) id est, existimes nomen amici vitandum esse, repositè inimicum famæ tuæ. Videberis enim prostituere uxorem hoc pretextu, & hoc nomine diuites pauperum uxores captent, tametsi potest & alius esse sensus, nimirum hic: Si tibi sit uxor satù lauta, famæque secunda, noli te dare in familiaritatem potentum, ne quid labis uxori, tibi que contrahas.

C A T O N I S.

Iunge studium.

48

Cum tibi contingat studio cognoscere multa:
Fac discas multo, vites nescire doceri.

Quò plura didiceris, hoc plura stude cognoscere, ne videaris indocilis ullius rei.

Breuitas memoriae amica.

49

Miraris verbis nudis me scribere versus,
Hos breuitas sensus fecit coniungere binos.

Sententia nudis verbis explicanda est. Melius enim meminimus, quae breuia sunt. Idcirco nudis verbis singula praecepta singulis distichis complecti voluit, ut apertior esset, & breuior.

¶ DICTA SAPIENTVM, E

Gracii, ut habeantur, à nescio quo Graculo utique collecta, vel conficta potius, Erasmo interprete.

PERIANDRI CORINTHII.

Omnibus placeto.

Bona res quies.

Periculosa temeritas.

Semper voluptates sunt mortales, honores autem immortales.

Amicus aduersa fortuna utentibus, idem esto,

Lucrum turpe res pessima. Quicquid promiseris, facito.

Infortunium tuum celato, ne voluptate afficias inimicos.

Veritati adhaere.

Age, quae iusta sunt.

Violentiam oderis.

Principibus cede.

Voluptati tempera.

A iureiurando abstine.

Pietatem sectare.

Laudato honesta,

Avi.

<i>Avisijs abstine.</i>	<i>Beneficium repende.</i>
<i>Supplicum misericors esto.</i>	<i>Liberos institue.</i>
<i>Sapientiu vtere consuetudine.</i>	<i>Litem oderis.</i>
<i>Bonos in precio habeto.</i>	<i>Audi, que ad te pertinent.</i>
<i>Probrum fugito.</i>	<i>Responde in tempore.</i>
<i>Ea facito, quorum non possit pœnitere.</i>	
<i>Ne cui inuideas.</i>	<i>Oculis moderare.</i>
<i>Quod iustum est, imitare.</i>	
<i>Bene meritos honora.</i>	<i>Spes fove.</i>
<i>Calumniam oderis.</i>	<i>Affabilis esto.</i>
<i>Cum erraris, muta consiliu.</i>	<i>Diutina amicitiam custodi.</i>
<i>Omnibus teipsum prebe.</i>	<i>Concordiam sectare.</i>
<i>Magistratus metus.</i>	<i>Ne loquaris ad gratiam.</i>
<i>Ne tempori credideris.</i>	<i>Teipsum ne negligas.</i>
<i>Seniorem reuerere.</i>	<i>Mortem oppete pro patria.</i>
<i>Ne quauis de re doleas.</i>	<i>Ex ingenuis liberos crea.</i>
<i>Parcito tanquã immortalis.</i>	<i>Sperato tanquam mortalis.</i>
<i>Ne efferaris gloria.</i>	<i>Arcanum celsa.</i>
<i>Cede magnis.</i>	<i>Opportunitatem expectato.</i>
<i>Mortalia cogita.</i>	<i>Largire cum utilitate.</i>
<i>Ne prior iniuriã facias.</i>	<i>Dolorem fuge.</i>
<i>Mortuum ne rideto.</i>	<i>Amicis vtere.</i>
<i>Consule inculpate.</i>	<i>Delecta amicos.</i>

BIANTIS.

In speculo teipsum contemplare, & si formosus apparebis, age, que deceant formam: sin deformis, quod in facie minus est, id morum pensato pulchritudine.

De numine ne male loquere, quid sit autem, ausculta.

Audito multa, loquere pauca.

Prius intellige, & deinde ad opus accede.

DICTA SAPIENTVM.

Ne ob diuitias laudâris virum indignum.

Persuassione cape, non vi.

Compara, in adolescentia quidem modestiam, in senectute verò sapientiam.

PITACI MITYLENAEI.

Que facturus es, ea ne prædixeris. Frustratus enim rideberis.

Deposito redde.

A familiaribus, in minutis rebus laesus, feras,

Amico ne malè dixeris Inimicum ne putes amicū.

Vxori dominare.

Que feceris parentibus, eadem, à liberis expecta.

Desidiosus ne es. Inter amicos ne fueris index.

Ne contende cum parentibus, etiam si iusta dixeris.

Ne geras imperium, prius quàm parere didiceris.

Infortunatum ne irriseris. Ne lingua præcurras mentē.

Que fieri non possunt, caue concupiscas.

Ne festinaueris loqui. Legibus pare.

Nosce te ipsum. Ne quid nimis.

Ante omnia venerare numen.

Parentes reuerere. Audito libenter.

Voluptatem coerce. Inimicitiam solue.

Vxorem ducito ex equalibus, ne si ex ditioribus duxeris, dominos tibi pares, non affines.

CLEOBULI LYDII.

Ne sis vnquam elatus. Domus curam age.

Libros euolue. Liberos tibi charissimos erudā.

Iustè iudicato. Bonis benefacito.

A maledicentia temperato. Suspicionem abijcito.

Parentes patientia vince. Beneficij accepti memeto.

Inferiorem reijcias. Aliena ne concupiscas.

Ne rei-

Ne teipsum prapripites in discrimen.

Res amici diliges, vt perinde serues, vt tuum.

Quod oderis, alteri ne feceris.

Ne cui miniteris, Est enim muliebre.

Citius ad infortunatos amicos, quàm fortunatos proficiscere.

Lapis auri index, aurum hominum.

Voto nihil preciosus.

Mendax calumnia vitam corrumpit.

Mendaces odit, quisquis prudens, ac sapiens.

CHILONIS LACEDAEMONII.

Nosce teipsum. Ne cui inuideas mortalia.

Temperantiam exerce. Turpia fuge.

Tempori parce. Iussè rem para.

Multitudini place. Sapientia vttere.

Moribus probatus esto. Ne quid suspiceris.

Oderis calumnias. Ne fueris onerosus.

SOLOUIS ATHENIENSIS.

Deum cole. Parentes reuerere.

Amicis succurre. Nemini inuideto.

Veritatem sustineto. Ne iurato.

Legibus pareto. Cogita quod iustum est.

Iracundia moderare. Virtutem laudato.

Malos odio prosequitor.

THALETIS MILESII.

Principem honora. Amicos probato.

Similis tui sis. Nemini promittito.

Quod adest, boni cōsulito. A vitijs abstinet.

Gloriam sectare. Vita curam age.

Pacem dilige. Laudatus esto apud omnes.

Dicta Sapientvm.

Sufurronem ex adibus ejce.¹

Dicta Sapientvm Ex

Aufonio carmine, atque in his extrema sententia fere semper est gemina, & disticho comprehenditur.

PERIANDRI CARMINE
PHALEVCIO.

Nunquam discrepat vtile à decoro.

Id est, Nihil vtile, quod non honestum.

Plus est sollicitus, magis beatus.

Id est, Quò quisque ditior, hoc magis sollicitus vivit.

Mortem optare malum, timere pcius.

Miser est, qui tadio vita mortem optat, sed miserior, qui semper timet mortem.

Faxis, vt libèat, quod est necesse.

Quod necesse est facere, fac vt libenter facias.

Multis terribilis, caueto multos.

Quem multi timent, is multos timeat necesse est.

Si fortuna tonat, caueto mergi.

Si fortuna iuuat, caueto tolli.

Ne extollaris fortune prosperitate, in rebus aduersis ne frangaris animo.

Biantis carmine Heroico.

Quænam summa boni? mens quæ sibi cōscia recti.

Id est, Quid optimum? Animus bene sibi conscius.

Pernicies hominì quæ maxima? sol^o homo alter.

Id est, Homini maxima perniciēs est ab homine.

Quis diues? qui nil cupiat. Quis pauper? avarus.

Diues est, non qui multa possidet, sed qui sua sorte contentus

tentus est. *Auarus omnis pauper est, qui quod habet, non habet.*

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier etiam indotata, satis dotata est, si casta est.

Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.

Castà non, de qua fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? cum possit, nolle nocere.

Quod stulti proprium? nō posse, & velle nocere.

Proprium prudentis est, etiam cum possit, nolle tamen vlcisci. & alius etiam, cum non possit, optat tamen ledere.

Pittaci, carmine Iambico tremetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.

Eiusdem est artis rectè tacere, & rectè loqui.

Bono probari malo, quàm multis malis.

Non refert quàm multi laudent te, sed quales. Nam ab improbis laudari, vituperari est.

Demens superbis inuidet fœlicibus.

Stultitia est cruciari fœlicitate malorum, quasi in vulgaribus bonis sit fœlicitas.

Demens dolorem ridet infœlicium.

Aequè stultū est gaudere calamitate malorum, quasi non, & antiè fuerint infœlices.

Pareto legi quisquis legem sanxeris.

Quòd alijs præscripseris, ipse seruato.

Plures amicos re secunda compares.

Paucos amicos rebus aduersis probes.

Prospera fortuna conciliat multos amicos. At restante Fortuna pauci manent, sed sinceri.

Cleobuli, carmine Asclepiadeo.

Dicta Sapientvm.

Quanto plus liceat, tam libeat minus.

Quo potentiores, hoc magis caue, ne quid pecces, & quo plus tibi permittunt homines ob principatum, hoc ipse minus permittas tibi.

Fortunæ inuidia est immeritus miser.

Cum bonis malè est, fortune imputatur, cum ea sæpe magnatum sis culpa.

Fœlix criminibus nullus erit diu.

Fœlicitas modò parta, non est diuturna.

Ignoscas alijs multa, nihil tibi.

In alios lenis esto, in te ipsum seuerus.

Parcit quisque bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is seruat, non perdit, quos prodit. Quanquàm suspicor legendum.

Parcit quisque bonis, perdere vult malos.

Vt fit sensus. Qui malos, ac nocentes afficit supplicio, is miseretur bonorum, & innocentium, quos ab horum violentia liberat. Et quisque, durius positum est pro. Quisquis.

Maiorum meritis gloria non datur.

Turpis sæpe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur posteris. At probra parentum sæpe obijciuntur liberis.

¶ Chilonis, Carmine choriambico, ex choriambis tribus, & amphibracho, videtur sesadicum.

Nolo minor me timeat, despiciatq; maior.

Sic est moderata vita ratio, vt nec inferioribus sis formidini, quod est tyrannicum, nec superioribus contemptui, quod est abiecta fortuna.

Viue memor mortis, im memor vt sis salutis,

Dicta sapientvm. 36

Sic fuge turpia, quasi hodie moriturus. Sic cura honesta studia, quasi semper victurus. Quando hic versus deprauatus est, suspicor ita legendum.

Vive memor mortis, ut sis memor & salutis. Aut sic, Vive memor mortis, ne sis inmemor & salutis.

Tristia cuncta exuperes, aut animo, aut amico.

In rebus aduersis, aut amici consuetudine falle mororem, aut animo te sustine.

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.

Benefacta tua prædicent alij.

Grata senectus homini, quæ parilis iuuentæ.

Illa iuuentus grauior, quæ similis senectæ.

Florida senectus similima est adolescentiæ. Morosa iuuentus similima est senectuti.

SOLONIS, CARMINE Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sunt.

Nemo beatus, nisi qui feliciter obierit diem.

Par pari iugato coniunx. Dissidet, quæ impar est.

Firmissima est amicitia, quæ inter pares coit.

Non erunt honores vnquam fortuiti muneris.

Honos verus virtutis est premium, non munus fortune.

Clam coarguas propinquum, sed palam laudaueris:

Amicum laudato palam, sed errantem occultè corripe.

Pulchrius multò parari, quàm creari nobilem.

Clavrior est nobilitas, quàm ipse tuis virtutibus tibi parâris, quàm quæ ex maiorum imaginibus contingit.

Certa si decreta fors est, quid cauere proderit?

Sin sunt incerta cuncta, quid timere conuenit?

Si fatum vitari non potest, quid prodest præscisse?

Sin

Sis

Dicta Sapientvm.

Sin incertum stultum est timere, quod an euentum sit, nescias.

Thaletis, versu Pentametro.

Turpe quid ausurus, te sine teste time,

Quod apud alium puderet facere, ne solus quidem ausis facere veluti teipso teste.

Vita perit, mortis gloria non moritur.

Etiā post mortem vivit gloria benefactorum.

Quod facturus eris, dicere sustuleris.

Sile, si quid est in animo facere, ne quis impediāt.

Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.

Auget sibi molestiam, qui times, quod vitari non potest.

Cū verè obiurgas, sic inimicè iuuas.

Prestat verè carpi ab inimico, quàm falso laudari ab amico.

Nihil nimirum satis est, ne sit, & hoc nimium.

Ne quid nimis. Nam modus omnibus in rebus est optimus.

**SEQVVTVR MIMI PV-
BLIANI, AB ERASMO CA-
stigati, & elucidati.**

**¶ ERASMVVS ROTE-
rod. Lectori. S. D.**

I*N hos deprauatissimè scriptos, reperi commentario-
los longè prodigiosiores, quàm in Catonem, qui neque
cælum, neque terram attingerent, & tamen accuratissi-
mè de-*

mè depictas, seu rem sacram. O *saeculum illud infelix*
Sunt plerique senarij Iambici, sed Latine comædiæ li-
bertatem non fugientes. Si quod diuersum genus incide-
rit, annotabimus. Caterum qui scire valet, à quàm por-
tentosis mendis hos Mimos vindicauerimus, is conferat
cum his, quos ante nostram aditionem habebant vulgati
codices. Vale Lector, & fruiere.

Alienum est omne, quicquid optando eue-
 nit.

Sensus est, Id, quod nostro studio paratur, verè no-
strum est. Quod votis contingit, alienū est, nempe, quod
fortuna possit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis in alios, tales alij futuri sunt in te.

Animus vereri qui scit, sit turò aggredi.

Qui intelligit periculum, is nonit cauere periculum.
Temeritas autem periculose rem aggreditur, quia nescit
timere.

Auxilia humilia, firma consensus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecillia, cõ-
trà discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.

Nobis in manu est non incipere amare. Vbi cæperis,
iam illi seruus es, nec potes excutere, cum velis.

Aut amat aut odit mulier, nihil est tertium.

Mulier nimis est vehemens in vtranq; partem, ani-
mal affectibus obnoxium. Quanquam huiusmodi viros
etiam non paucos reperias, nimis in vtranque partem ve-
hementes.

Ad

M I M I

Ad tristem partem strenua suspicio.

*Qui parum sunt felices, magis laborant suspitione,
Vel sic: Suspicio plerunque vergit in partem deterio-
rem. Strenua) hic citam, ac propensam significat.*

Ames parentem, si æquus est, aliter feras,

*Bonum parentem ama: difficilem tolera, vel ob hoc,
quia pater est, A Equus dixit, pro commodo, & humano.
Aspicere oportet, quod possis deperdere.*

*Serua, quod nolis perire. Oculis autem, hoc est, præ-
sentia domini, optimus rei custos.*

Amici vitia si feras, facies tua.

*Tibi imputabitur, quicquid peccat amicus, cum non
admoneas.*

Aliena homini ingenuo, acerba est servitus.

*Alijs servire durum est ei, qui liber sit natus, & alijs
imperare solitus.*

Absentem lædit, cum ebrio qui litigar.

Mens enim ebrj non adest, cum qua loquendum est.

Itaque perinde est, ac si non adesset ipse.

Amans iratus multa mentitur sibi.

*Multa enim constituit in animo, quæ non præstat po-
stera. Egone illam, quæ me, quæ illum dicit.*

Avarus ipse miseriæ causa est suæ,

Nam sua sponte, & valens, pauper est.

Amans, quid cupiat, scit, quid sapiat, non videt.

*Amans sine iudicio capit, nec expendit salubre sit, an
perniciosum id, quod cupit.*

Amans, quod suspicatur vigilans, somniat,

*Qui amant, ipsi somnia fingunt, & inani spe sibi blä-
diuntur.*

Ad ca.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

*Tristitia facile sparguntur in vulgus, quæ recta sunt,
& honesta, vix creduntur.*

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

*Amor non potest subito ubique expelli, sed paulatim
potest elabi.*

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Apertè mala cum est mulier, tū demū est bona.

*Fucatum & fraudulentum est animal mulier, coque
minimè noxia, cum palam est mala. Indicat hic nullam
esse bonam.*

Auarum facile capias, ubi non sis idem.

*Auarum non potest ferre avarus. Vel. Facile falles a-
uarum, nisi sis idem, quod ille est. i. avarus & ipse.*

Amare, & sapere, vix deo conceditur.

*Non est eiusdem amare, & sane mentis esse. Perinde
quasi velis cum ratione insanire, quemadmodum habet.
Terent.*

Avarus, nisi cum moritur, nihil rectè facit.

*Etenim cum moritur, tum donum permittit alios suis
opibus frui.*

Astutè dum celatur, se ætas indicat:

Senectus celari non potest. Nisi forte sic legèdum est.

Astus crimè celatur, ætas indicat. Tèpus enim aperit oia.

Avarus damno, potius quàm sapiens, dolet.

*Sapiens non cruciatur damnis rerum, sed is, qui ma-
gni facit pecuniam.*

Avaro quid mali optes, ni ut viuat diu?

*Propterea quod miserrimè viuat: Summum igitur
malum*

M I M I

malum optat auaro, qui aptat diuinam vitam.

Animo dolenti nil oportet credere.

Quandiu doles, ne quid tibiſſi fidas, Nihil enim ſani ſuadet dolor. Expecta donec reſideat aegritudo, tum ſtatue, quid velis loqui aut facere.

Alienum nobis, noſtrum plus alijs placet.

Sua quęnque pœnitet. Aliena mirantur, verbis duntaxat. Ceterum, ſi ad rem ventum, pauci velint, cum alijs commutare.

Amare iuueni fructus eſt, crimen ſeni.

Amor voluptas eſt in iuvene, ſcelus in ſene non voluptas.

Anus cùm ludit, morti delicias facit.

Anum vicinam morti, non decet luſus. Videtur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus, idem, qui ſanat, facit.

Deſiderij vulnus ſanat idem, qui facit, ſi ſui copiam facit. Alluſit ad Telephi fabulam.

Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.

Ne ſtatim pronuncies. Nam præcipitati iudicij ſæpe pœnitet.

Amicos res optimæ parant, aduerſæ probant.

Et hoc carmen deprauatum eſt. Forſe ſic legendum. Amicum optima res parant, triſtes probant. Secunda fortuna conciliat amicos, aduerſa explorat, ficti ſunt, an veri.

Aleator quantò in arte eſt melior, tantò eſt nequior.

Hoc eſt carmen trochaicum. In mala re quò magis excellis, tantò ſceleratiores. Veluti miles, quò melior eſt,

hoc vir

hoc vit nequior.

Arcum intentio frangit, animum remissio.

*Arcus frangitur si nimium tendas. Animi vires au-
gentur exercitatione, otio franguntur.*

Bis est gratum, quod opus est, vltro si offeras.

*Beneficium precibus extortum, magnam gratia par-
tem perdidit: Quod vltro oblatum est, id bis gratum.*

Beneficium dare qui nescit, iniuste petit.

*Non debet vti beneficijs aliorum, qui ipse nemini be-
nefacit.*

Bonum est fugienda aspicere alieno in malo.

*Item Plautus: Feliciter sapit qui alieno periculo
sapit. Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo,
sed ex aliorum malis exemplum sumito.*

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

*Felicius est dare, quam accipere. Perdit enim libera-
tatem, quisquis vitur alterius beneficio.*

Bona nemini hora est, vt non alicui sit mala.

*Nulla fortuna secunda est, qua non alicuius malo
contingat.*

Bis enim mori est, alterius arbitrio mori.

*Mortem naturalem equiore animo ferunt homines,
quodam grauius.*

Beneficia plura recipit, qui scit reddere.

*Ingratis nemo plura committit. Quos experimur gra-
tos, in hos maiora conferimus.*

**Bis peccas, cum peccanti obsequium accommo-
das.**

*Nam & illum adiungis, & te eiusdem malefacti res
facis.*

M I M I

Bonus animus læsus, grauius multò irascitur.

*Lenis animus cum incandescit, vehementius commo-
netur.*

Bona mors est homini, vitæ quæ extinguit mala.

*Miseris mori est optanda quoque, ut quæ finem ad-
ferat malorum.*

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

*Hunc versum nominatim citat Aulus Gellius inter
Mimos publicanos.*

Blanditia, non imperio, sit dulcis Venus.

*Incundum est cum ex animo quis redamatur, non
cum extorquetur mulieris obsequium.*

**Bonus animus nunquam erranti obsequium ac-
commodat.**

*Qui probus est, ipse nunquam alteri peccanti assen-
ditur.*

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

*Commemoratio beneficij dati, est reposcentis gratiam.
Coniunctio animi, maxima est cognatio.*

*Arctius alligat mutua beneuolentia, quàm affinitas
sanguinis. Fortè versiculus hic ita legendum est.*

Beneuolus animus, maxima est cognatio.

*Nam & hoc modo carmen constat, & in hac litera,
nempe B. reperiebatur.*

Beneficium sæpe dare, docere est reddere.

*Qui sæpius bene meretur de aliquo, is prouocat ad
gratitudinem quadam pertinacia benefaciendi.*

Bonitatis verba imitari, maior malitia est.

*Qui malus est, & bene loquitur, is plus quàm ma-
lus est.*

Bona

Bona opinio homini tutior pecunia est.

Tutius est habere bonam famam, quàm diuitias.

Bonum, tametsi supprimitur, non extinguitur.

Veritas, & iustitia premi potest ad tempus, sed emergit postea.

Bis vincit, qui se vincit in victoria.

Qui moderatè utitur victoria, is vincit primum hostem, deinde animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat, ut rogetur, sed ultra querit occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Mugis nobis dolet calamitas, cuius ipsi ministravimus occasionem. Veluti si quis hominem euehat ad magistratum, à quo postea subuertatur.

Bene dormit, qui non sentit, quàm malè dormiat.

Cum abest sensus mali, nihil est mali. Veluti si quis alto somno obrutus, non sentiat incommoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser.

Si calamitosus est, qui rectè viuit, hoc imputatur virtuti, cui dicunt aduersari fortunam. Vel sic: Quum eget necessarijs vir probus, in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtuti non habeant honorem.

Bona fama in tenebris proprium splendorem obtinet.

Decus rectè factorum non potest obscurari. Lucet enim ipso pectore, si non respondet opinio populi.

Bene cogitata si excidunt, non occidunt.

Quod rectè proposueris, etiam si ad tempus exidit animo, tamen non omnino perit.

M I M I

Bene perdit nummos, iudici cūm dat nocens.

Qui corrumpit iudicem pecunia, quum sit nocens perdit eam, sed suo bono. Proinde bene perdit.

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

Fit iniuria bonis, cūm impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri sunt, si liceat impune malos esse.

Bono iustitiæ proxima est seueritas.

Seueritas enim est iustitia rigidior, et exactior, vergens tamen ad clementiam.

Bonum apud virum citò moritur iracundia.

Apud malos viros ira tardissimè senescit, apud bonos citò.

Bona turpitudine est, quæ periculum indicat.

Aut sic, quæ periculum vindicat. Satius est pudere, quàm pigere. Pudor vtilis est, per quem arcemur ab his, quæ periculose fecerimus.

Bona comparat præsidia misericordia.

In alios misericors meretur, vt in ipsum fauentes sint alij, si quid inciderit.

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Vilescit, quod consuetum esse cœperit. Bonis rebus nihil debet esse charius. Charum est autem, quod rarum est.

Beneficium dignis vbi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in ceteros omnes vtitur.

Crudelis in re aduersa obiurgatio.

Consolandus est amicus, non obiurgandus, in rebus afflictis.

Cauendi nulla est dimittenda occasio.

Nun-

Numquam satis cauere aliquando. Nocendi est
mittenda occasio, cauenda nunquam.

Cui semper dederis, ubi neges, rapere imperas.

Qui ad suauerit semper accipere, u putat iam sibi de-
beri, quod datur, adeo ut si negarit, paratus sit eripere vi.
Hoc ad magnates peculiariter attinet,

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit, ut medicus cogatur ad
duriora remedia descendere, nempe sectionem, aut resio-
nem, & similia.

Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.

Eius vita sit inuisa oportet, cuius amici mortem
optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non est statim fidendum inimico. Facile dissoluitur,
beneuolentia, ac non facile sarcitur. Et ira omnium tar-
dissime senescit.

Citius venit periculum, cum contemnitur.

Magis no et periculum his, qui negligunt, quam qui
cauent.

Casta ad virum matrona parendo imperat.

Pudica vxor hoc impetrat obsequio suo, ut quicquid
velit, faciat maritus, & magis imperat, cum obsequitur,
quam cum exigit.

Citò ignominia fit, superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia, & qui inso-
lenter utitur gloria, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas, quam iracundia.

Ira præceptus est prudentia sedata. Hac citius efficies,
qua uolet, quam uolentia, & ferocia.

M I M I

Cuius dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientia. Alia alijs malis sunt remedia. At patientia commune est malorum omnium lenimentum.

Cum vitia prosunt, peccat, qui rectè facit.

Cum expedit esse malos, tum nocet esse bonos. Et cum premium est malefactis, tum benefactis pœna est.

Contemni est leuius, quàm stulticia percuti.

Satius est contemni, ob virtutem, quàm stultam quid agere.

Comes facundus in via pro vehiculo est.

Et hic versus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus confabulator facit, ut non sentias viæ tedium, perinde ac si vehiculo perteris.

Citò improborum læta in perniciem cadunt.

Non est diuturna malorum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam, qui mortem appetit.

Cui plus licet, quàm par est, pl^o vult, quàm licet.

Hunc versiculum adscripsi ex Gellio. Cui plus permittitur, quàm æquum est, is plus sibi sumit quàm oportet. Hoc conuenit in tyrannos, & uxores.

Discipulus est prioris, posterior dies.

Quotidiana verè experientia reddimur prudentiores.

Damnare est, obiurgare, eùm auxilio est opus.

Cum amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare nō est officiosum, sed damnare est. Primum eximendus est calamitati, postea obiurgandus, quod sua culpa in eam inciderit.

Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.

Qui in

Qui in aggrediendo nimium properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando non dispendium, sed lucrum ad negotium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, quum ingratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur. Nullum igitur conuiuium dici potest contumeliosus. Versus est trochaicus.

De inimico ne loquare malum, si cogites.

Si cogitas nocere inimico, caue loquari male. Cauebit enim ille. Stultum est igitur maledicere. Nam si amicus est, iniquè facis, sin inimicus, minus illi nocebis.

Deliberare utilia, mora turissima est.

Turissimum est esse lentas consultationes. Nam precipitata consilia plerunq; inauspicata.

Dolor decrescit, ubi quo crescat, non habet.

Quum malum venerit ad summum, tum necesse est, ut fiat remissum.

Dediscere flere fœminam, est mendacium.

Id est, fœmina nunquam hoc dediscet.

Discordia fit charior concordia.

Amantium ira, amoris redintegratio est.

Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, veluti de matrimonio, de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est, prius quàm aggrediari.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Ne facile credas accusanti quenpiam.

Dum vita grata est, mortis conditio optima est.

Tum optimum est mori, cum adhuc dulce est viuere.

Damnū appellandum est, cū mala fama lucrū.

Lucrum cum iactura fame, damnum est, non lucrum.
Ducis in consilio posita virtus militum.

Frustrā sunt fortes milites, ni ducis prudentia regantur.

Dies quod donat, timeas, citò raptum venit.

Quod subito contingit, subito solet auferre fortuna.
Fortasse teneas legendum, pro timeas.

Dimissum, quum nescitur, non amittitur.

Non est damnum quod non sentis.

Etiā innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis sēpē mentiuntur innocentes, adacti cruciatu.

Etiā peccato rectē pręstatur fides.

Adeo seruanda est fides, vt etiā malis in rebus aliquando pręstanda sit.

Etiā celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiā festinatio videtur mora.

Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiēs colligit, quid sit sibi cauendū.
Et deest, & superat miseris cogitatio.

Deest, qui non vident, quo pacto possint mederi malis, & superest, quia intelligunt quid debuerint cauere, sed serò.

Etiā obliuisci, quod scis, interdum expedit.

Quadam huiusmodi sunt, vt sint dediscenda. Legi poterat, quod sis, vt sit sensus. Expedit aliquoties meminisse magis, quid præsens tempus, & res postulet, quàm sua dignitas.

Ex hominum quæstu facta fortuna est dea.

Stu-

Studium lucri facit, ut fortuna credatur esse dea, quæ faueat. Aut ex quæstû id est, quærimonia. Nam illi imputant, si quid acciderit.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere auaritiam, aut iram, plus est, quàm regnum.

Exuli ubi nusquam domus est, sine sepulchro est tanquàm mortuus. Opinor ita legendum.

Cui nusq̃ domus est, sine sepulchro est mortuus.

Id est, Exul, qui nusquam habet domum, perinde est, ut mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum. Exilium enim mors est ciuiliu.

Etiā, qui faciunt, odio habent iniuriam.

Nolunt sibi fieri iniuriam nec ij, qui faciunt alijs.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato nõ est danda occasio nocēdi, sed potius adimēda.

Se denegare patriæ, exilium est pati.

Sic enim versiculum hunc mutauimus. Qui latet, non versatur in republica, is sua sponte exul est.

Etiā capillus vnus habet vmbra suam.

Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid.

Eheu, quàm miserum est fieri metuendo senem.

Miserrimum est consensescere metu mali, quod nondum aduenerit.

Etiā hosti est æquus, qui habet in consilio fidẽ.

Qui sequitur, quod dicat fides, non quod dolor, is etiam hostibus erit æquus.

Excelsis multò facilius casus nocet.

Ut ex alto cadentibus periculosior est, ac facilior ruina, ita periculosius deijcimur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit, quo se seruet in reliquum?

M I M I

*Qui perdit pecuniam, habet, in quod se seruet, qui si-
dem, nihil habet, cui se seruet.*

Fortuna, cum blanditur, capratum venit.

*Insidiatur fortuna, cum blanda est. Ita tum maxime
habenda est suspecta, cum maxime prospera est.*

Fortunam citius reperiās, quā retineas.

*Difficilimum est retinere fortunam, ne mutetur, &
maior virtus est tueri parta, quā parare.*

Formosa facies muta commendatio est.

Fauetur enim formosis, etiam si nihil dicant.

Frustrā rogatur, qui misereri non potest.

*Qui non potest mollescere precibus, quid opus est hunc
rogare?*

Fraus est accipere, quod non possis reddere.

*Dolus est accipere beneficium a quoquam, cui non
possis tantundem reddere.*

Fortuna nimium quem fouet, stultum facit.

Magne felicitatis comites sunt stultitia, & arrogantia.

Fatetur facinus is, qui iudicium fugit.

Qui detractat iudiciū, iudicat se sibi malè consciū.

Fœlix improbitas, optimorum est calamitas.

*Quoties fortuna fauet improbi, hoc fit calamitatis, &
malo optimorum.*

Feras, non culpes, quod vitari non potest.

*Hic versus nominatim citatur à Gellio. Quod muta-
ri, corrigi, non potest, id tacitè ferendum est, non vitu-
perandum.*

Futura pugnant, ut se superari sinant.

*Sic instant futura mala, ut tamen vinci, vitariq; pos-
sint prudentia.*

Furoꝝ

Furor fit, læsa sæpius patientia.

Et hoc carmen citatur à Gellio. Lenes cùm sæpius provocantur, tandem irritati gravius irascuntur, quia rariùs, & seriùs commouentur.

Ficta citò ad naturam redierint suam.

Simulata non diu durant. Et iuxta Flaccum.

Naturam expellas furca, tamen vsque recurret.

Ordo, carminis inuersus est.

Citò ad naturam ficta redierint suam.

Fidem qui perdit, nil potest vltra perdere.

Omnia perdit, qui fidem perdidit. Pote, legendum, pro potest.

Facilitas animi ad partem stultitiæ rapit.

Facile adducitur ad vitia, qui facilis est animo, ut Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem sexagenarius novus factus est maritus.

Fides, vt anima, vnde abiit, nunquam eò redit.

Vt vita semel amissa, nunquã reuertitur, sic nec fides.

Iuxta illud, qui semel scurra nunquam bonus pater familias.

Fidem nemo vnquàm perdit, nisi qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse, qui non habuit, id est, qui perfidus fuit.

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Nullum malum venit sine incurso alterius mali.

Fulmen est, vbi cum potestate habitat iracundia.

Versus est Trochaicus. Potens cùm irascitur, fulminat, non irascitur.

Frustrà, cùm ad senectam ventum est, repetes adolescentiam.

Et hic

*Et hic trochaicus est. Non licet reiuulescere. Proinde
seni tractanda sunt senilia.*

Falsum maledictum, maleuolum mēdaciū est.

Qui conuiciatur, & mentitur, is malitiose mentitur.

Fœminæ naturam regere, desperare est omnium.

Omnes desperant se posse regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, vt facilia leuius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, vt alia facilius feras.

Fortuna nulli plus, quàm concilium, valet.

Consilium plus efficit, quàm fœlicitas.

Fortuna vitrea est, quæ, cum splendet, frangitur.

Vitrum cum maximè lucet, tum facilimè frangitur.

Ita splendidissima fortuna minimè durabilis est.

Feras, quod lædit, vt, quod prodest, perferas.

Vt potiari commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quā nemo videt (da est.

*Fortuna facit inuidiosum, nisi lateat. Ergo dissimulā-
Frugalitas miseria est rumoris boni.*

*Hunc versum addidi ex Gellio. Esse frugalem, ru-
mor quidem bonus est, sed infelix, & parum vulgo lau-
datus, cui profuso magis placet. Nisi maior miseriā
accipere pro penuria, siue inopia. Nam tunc erit sensus.
Qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius sensus
argutissimus est. Frugalitas est Parsimonia vitium, sed
sub honesto, laudatoq; nomine.*

Graue præiudiciū est, quod iudiciū non habet.

*Post præiudicia sequuntur iudicia, in quibus excu-
tiuntur præiudicia. At graue est illud præiudiciū,
quod non sequitur aliud iudiciū, sed ipsum iudiciū locū
est. Veluti si princeps præ se ferat animum inimicū in
quem-*

quempiam, nullus est index, qui secus ausit iudicare.

Grauiſſima eſt probi hominis iracundia.

*Vir bonus, vt tardior eſt ad iram, ita grauius iras-
citur, ſi victa ſit illius bonitas.*

Grauis animi pœna eſt, quæ poſt factũ pœnitet.

Magnam pœnam dedit, quum pœnitet facti.

Grauis animus dubiam non habet ſententiam.

Vir conſtans certa habet conſilia.

Graue eſt malum omne, quod ſub aſpectu latet.

*Malum illud eſt inmedicabile, quod pretextu bona
rei perſonatũ eſt. Nam hic, Aſpectum vocat perſonam.*

Grauius nocet, quodcunq̃ue inexpertum accidit.

Noua mala grauius dolent.

Grauior inimicus, qui latet ſub pectore.

*Affectus vitioſus maximè nocet homini. At ſi latet
ſub pectore, nec poteſt excuſi.*

Grauiſſimum eſt imperium conſuetudinis.

*Conſuetudo planè tyrannidem quãdam obtinet in re-
bus humanis, adeò vt ſtultiſſima quæque, ſi ſemel inoleue-
rint, reuelli non poſſint.*

Graue crimẽ, etiã cùm dictum eſt leuiter, nocet.

*Veluti ſi quis apud Anglos, vel ioco vocet aliquem
proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.*

Heu, quàm difficilis eſt gloriæ cuſtodia.

*Fama honeſta facilimè contaminatur, & difficilior
eſt eam tueri, quàm parare.*

Homo extra corpus eſt ſuum, cùm irascur.

*Non eſt apud ſe, quiſquis irascur. Reſpondet illi ſu-
periori. Abſenti loquitur, qui cum irato litigat.*

Heu quàm eſt timendus, qui mori tutum putat.

Qui

M I M I

Qui mortem contemnit, is vehementer est timendus, propterea quod aliena vita dominus est, quisquis sue contemptor est.

Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui.

Intelligit enim, sibi posse accidere, ut sit opus auxilio. Versus est Trochaicus.

Est honesta turpitudine pro bona causa mori.

Gloriosior est infamia, vitam impendere iustitia. Et hic Trochaicus est.

Habet in aduersis auxilia, qui secundis comodat.

Et hic Trochaicus est. Qui cum feliciter agit, alijs subuenit, huic alijs subueniunt in rebus aduersis.

Heu, quàm miserum est lædi ab illo, de quo non possis queri.

Et hic Trochaicus est. Durum est lædi vel ab amico, vel à potente, quod queri de altero non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa, paupertas iubet.

Paupertas ingeniosa est, & artium repertrix. Et ingenium mala sæpè mouent, iuxta Nasonem.

Heu dolor, quàm miser est, qui in tormento vocem non habet.

Et hic Trochaicus est. In tormentis verum exquirunt. At quidam ita torquentur, ut non ausint verum dicere, scientes, quid velit taceri, qui torquet.

Heu quàm pœnitenda incurrunt homines viuendo diu.

In longa vita multa accidunt, qua nolis. Hic quoque Trochaicus est.

Habet

Habet suum venenum blanda oratio.

Insidiosa est blandiloquentia, & mille litum venenū.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quadam est.

Homo semper in sese aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic est Iābicus tetrameter. Nemo nō est dissimulator.

Honestus rumor alterum est patrimonium.

Tan inndem ferē valet honesta fama, quantum patrimonium.

Homo nescit, si dolore fortunam inuenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honestē seruit, qui succumbit tempori.

Honestum est seruire tempori, & cadere fortuna ad tempus.

Homo vitæ commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, vt qui dedit, exigat suo iure, quandocunq; velit.

Hæredem scire vtilius est, quàm quærere.

Quidam codices habent Ferre, pro Scire. Satiusest ferre qualencunque heredem, quàm nullum habere. Si legas Scire, sensus est. Præstat habere liberos, quibus tua relinquis, quàm circumspicere alienos, quibus tua relinquis.

Hæredis fletus, sub persona risus est.

Hic quoque versus citatur à Gellio. Fletus heredis, est risus personatus, id est, dissimulatus. Gaudet enim, etiam si flet.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè sentit de muliere, sepius nupta.

Inferior

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod principes peccant, id recidit in malum plebis.
Inimicum vlcisci, vitam accipere est alteram.

Iucundissima res est vindicta, & velut altera vita.
Primum vitam tuetur suam, deinde capit voluptatem ex
vltione.

Id agas, ne quis tuo te merito oderit.

Odiū effugere non possumus. Ne quis nos merito o-
derit id cauere possumus.

Inuitum cū retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quō magis retineas, hoc
magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cū indignum rogas.

Seruile est, supplicem esse homini indigno. Leditur
igitur ingenuitas.

In nullum avarus bonus est, in se pessimus.

Nulli benefacit avarus, se verò etiam discruciat cu-
sodia rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim, promptèque
datur egenti.

Instructa inopia est, in diuitijs cupiditas.

Cupere cū abundes, inopia quædam est, non expedi-
ta, sed instructa, & onusta, quasi dicas, diues inopia.

Inuitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatū, is inuitat, ut iterum peccetur
Iucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi va-
rietate conditur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi,

*Generosus, & ingenui animi est, negligere contumeliam,
Aut sic, Generosus animus impatiens est contumelia.*

Impune peccat in eum, qui peccat rarior.

*Fortè sic legendū est. Impune peccat, cum quis peccat
rarior. Aut, Impune peccat in eum, qui peccat rarius.*

Ingratus vnus, miseris omgibus nocet.

Vnius hominis ingratitude facit, vt nec gratis succurratur, cum egent.

In miseri vita nulla contumelia est.

*Hoc carmen variè reperi deprauatum, & haud scio,
an rectè diuinārim. Non videtur contumelia, quam facias
in hominem malum, & infœlicem. Nisi sic mauis.
In vitia miseri contumelia est dicere, id est, contumeliæ
genus est insectari vitia hominis miseri, qui magis eget
consolatione.*

Inopiæ parua desunt, avaritiæ omnia.

Seneca citat huiusmodi Publij carmen.

Luxuriæ desunt multa, avaritiæ omnia.

*Quamquam hic quoque versus constabit, si legas, Ino-
pia desunt parua, siue pauca, quod ego malim. Multa
desiderat pauper ad vitæ usum, sed avarus magis eget,
qui nec id, quod habet, possidet.*

Ita amicū habeas, posse vt fieri inimicum putes.

*Et hic citatur à Gellio. Sic ama, tanquam osurus. Ita
confidas amico, vt si fiat inimicus, nō multū possit ledere.*

Inuidiam ferre, aut fortis aut fœlix potest.

Fortunati negligunt inuidiam, vir fortis contemnit.

In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam antè dixit.

Amans iratus multa mentitur sibi.

M I M I.

Invidia tacitè, sed minutè irascitur.

Invidus habet iram suam, sed dissimulatam, & minutam, hoc est, de re nihili.

Iratum breuiter vites, inimicum diu.

Ira statim subsidit, odium diuturnum est. Odit autè, quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu cauendum est, imò semper. Hoc ipsum admonet sapiens Hebraeus,

Ab hoste reconciliato cauendum.

Iniuriarum remedium est, obliuio.

Vindicta non medetur iniurijs, tibi factis, sed obliuio.

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximū.

Trochaicus est. Fortissimi est, iram suam vincere. Hoc Alexander ille Magnus, orbis domitor, non potuit. In malis sperare bonū, nisi innocens, nemo solet

Et hic Trochaicus. Bona cōscientia facit, vt in malis speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent, in iudicando. Ne sis princeps, vel ad ultionem, vel ad iudicandum.

Inimicum, quamuis humilem, docti est metuere.

Sapientis est, non contemnere hostem, quantumuis humilem. Potest enim per occasionem nocere.

In calamitoso risus etiam iniuria est.

Miseri risu etiam offenduntur, & quibus res sunt minus secūda, ad suspicionem mali rapiunt etiam casu dicta. Iudex damnatur, cū nocens absoluitur.

Cū absoluitur nocens, tunc iudex non innocens sit, oportet.

Ignoscere humanū, vbi pœnitet, cui ignoscitur.

Non ignoscendum est, nisi pœniteat facti.

In re-

In rebus dubijs plurima est audacia.

Fortè legendū est, Plurimum, vel Plurimi. Multum valet audacia, cum res est dubia, hoc est, periculosa.

Ilico nocens se damnat, quo peccat die.

Quisquis admittit scelus, ilico sibi damnatus est, iudice conscientia, etiam si index nemo pronunciet.

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Idem dixit antea. Ita amicum habeas. &c.

Iratus etiam facinus, consilium putat.

Qui irascitur, etiam scelus putat iudicio, rectèq; fieri. Aut, Iratus ledi se putat ab eo, qui bene consulit.

Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Hoc addidi ex Gellio. Qui semel expertus, iterum exponit se periculo, imprudenter accusat fortunam. Est autem & hic Trochaicus tetrameter.

Loco ignominiae est apud indignum dignitas.

Honor commissus indigno, non honestat eum, sed magis dedecorat.

Laus ubi noua oritur, etiam vetus admittitur.

Si interum rectè facies, efficies, ut superiori de te fama fidem habeant homines.

Læso doloris remedium, inimici dolor.

Suum malum minus sentit, qui potest vlcisci.

Leuis est fortuna, citò reposcit, quæ dedit.

Fortuna inconstans statim repetit, & aufert, si quid dedit.

Lex vniuersa est, quæ iubet nasci, & mori.

Necessitas nascendi, ac moriendi, neminē non cōplectitur

Lucrum, sine damno alterius fieri non potest.

M I M I

Vnius lucrum, damnum est alterius. At non item in rebus animi.

Lasciuia, & laus, nunquam habent concordiam.

Intemperantia semper obnoxia est infamiae.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens, etsi non veretur leges, vt nocens, tamen timet fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.

Luxuriæ defunt multa, auaritiæ omnia.

Hunc versum Seneca citat in controuersis. Multis eget profusus, auarus eget omnibus. Illi multis est opus, qui multum absument. Huic nihil est satius, quum sit insatiabilis.

Malignos fieri, maximè ingrati docent.

Ingrati faciunt, vt qui benigni fuerint, contractius donent. Hos enim malignos vocat, id est parcos.

Multis minatur, qui vni facit iniuriam.

Omnes expectant iniuriam ab eo, qui uni fecerit.

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Molestia est mora in omni re. Tamen ea nos reddit sapientes, ne quid agemus temerè, aut inconsultò.

Mala causa est, quæ requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordia, sed æquum desiderat iudicem. At quum fiducia rei tota est in misericordia iudicis, pessimam habet causam.

Mori est fœlicis, anteqnam mortem innocet.

Ille fœliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc iucunda est vita, ac nondum huius tædio mortem optat.

Quidam codices pro Fœlicis habent Fœlicius.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

Durū est, quum non licet loqui, quod velis. Nam illie

multo

multò minùs licebit facere, quæ velis, si loqui non licet.

Miserrima est fortuna, quæ inimico caret.

Fælicitas incitat inimicitias. Ergo cui nullus inuidet, is miserrimus sit oportet.

Malus est vocandus, qui sua causa est bonus.

Qui bene facit commodi sui causa, is malè facit.

Malus ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Dissimulata malitia pessima est.

Merus cum venit, rarum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut, Non est dormitandum in periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquãdo optant mortẽ homines, cum mori nõ possint. At semel duntaxat moriendum. Nam à morte non datur reuiviscere, Hoc dictum aduersus eos, qui quoties accidit aliquid in vita molesti, mortem optant, quasi liceat reuiviscere.

Malè geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parum est firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis, hoc perit viuis, & nihil accipit mortuus Trochaicus est.

Minus est quàm seruus, dñs, qui seruos timer.

Infra seruos est, qui seruos suos timet, nempe mali sibi conscius.

Magis hæres fidus nascitur, quàm scribitur.

Filius nascitur hæres, hæredipeta scribitur. Hoc aduersus illos, qui fraudatis ijs, quos natura coniunxit, offensam aliquam res suas ad alienos transferunt.

Malo in consilio fæminæ vincunt viros.

M I M I

In rebus malis, plus sapiunt fœmina, quàm viri.
Mala est voluptas, alienis assuescere.

Dulcis cibus alienus. Sed fœda voluptas est assuescere alieni.

Magno cū periculo custoditur, q̃ multis placet.

Trochaicus est. Difficile est seruare, quod expetunt multi, veluti pecuniam, aut formosam vxorem.

Mala est medicina, vbi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ ledit naturam, dura est, velut quæ membrum aufert.

Mala naturæ, nunquam doctrina indigent.

Ad mala, vel citra doctorem sumus idonei. Virtus discitur.

Miseriam nescire, est sine periculo viuere.

Qui sine periculo viuit, is fœliciter viuit. Vita tuta, quamuis humilis, fœlicissima est.

Malè viuunt, qui semper victuros putant.

Semper enim prorogant in crastinum, si quid est voluptatis, aut bone rei.

Maledictum interpretando facies acrius.

Quidam accusant conuitium interpretatione, atque ita magis irritant.

Malè secum agit æger, medicū qui hæredé facit.

Inuitat enim, vt occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu sperat, & frustratur leuius.

Mutat se bonitas, quam irritet iniuria.

Boni fiant mali, si prouoces.

Mulier cū sola cogitat, malè cogitat.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali voluit in ani-

in animo. Pudor enim cohibet eum sexum, qui ab est in solitudine.

Malefacere qui vult, nusquā nō causam inuenit.

Malis nusquam deest occasio malefaciendi.

Maleuolus semper sua natura vescitur.

Etiam si deest premium maleficij, tamen maleuolus fruitur sua malitia, & vel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur vicissim timeat oportet, à quibus timetur.

Malè imperando summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare, id amittitur malè imperando. Aut nullum imperium tam potens, quod non amittitur, si tyrannicè imperes.

Mulier, quæ nubit multis, multis non placet.

Malè audiunt vulgo, quæ sepius mutant maritum. Aut infælices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut morosæ. Quæcunque enim nubit marito secundo, priori displicuit, à quo diuertit.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Nunquam te inuoluas huiusmodi nodo, ut explicare te non possis. Hunc versum adiecimus ex Aulo Gellio.

Nihil agere, semper infœlici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimū est in otio viuere.

Nil peccant oculi, si animus oculis imperet.

Oculos incusamus, quasi ministrent occasionem malarum cupiditatum. At animus in culpa est, qui oculis non imperat.

Nil proprium ducas, quod mutari possit.

M I M I

*Nihil existimes verè tuū, ac ppetuū, quod possit auferri.
Non citò ruina perit vir, qui ruinam timet.*

Fortasse sit legendum, vt sic Trochaicus:

Non citò perit ruina, qui ruinam pratimet.

*Id est, non facile opprimitur incommodò, qui precauet
incommodum, & non facile opprimitur periculo, qui pe-
riculum obseruat.*

Nescis, quid optres, aut quid fugias, ita ludit dies.

*Iambicus est tetrameter. Ita ludit tempus, & fortu-
ne vicissitudo, vt sepe, quæ putâris optima, ea sentias
maximè nocere, & contrâ.*

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

*Et hic citatur à Gellio. Audendum est aliquo pa-
cto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia,
nunquam sese explicabit.*

Nulla rā bona est fortuna, de qua nil possis queri.

*Trochaicus est. Fælicitati semper aliquid adiunctum
est incommodi.*

*Nusquam meliùs morimur homines, quàm vbi
libenter viximus.*

*Ibi mori optimū, vbi iucundè viximus, Trochaicus est.
Negandi causa avaro nusquam deficit.*

*Qui nō dat libenter, semper aliquam inuenit causam,
cur non det.*

Nimium altercando, veritas amittitur.

*Moderata disceptatione veritas exiuntitur, at immo-
derata perditur, id quod prsus accidit sophisticis quibus-
dā, ac rixosis disputatoribus. Hic versus à Gellio citatur.
Quotidie damnatur, qui semper timet.*

*Qui sibi conscius semper timet supplicium, is quoti-
die*

die damnatur.

Quotidie est deterior, posterior dies.

*Semper aetas vergit in peius, hoc est, mores hominum
indies magis, ac magis degenerant.*

Ridiculum est, odio nocentis, perdere innocentiam.

*Trochaicus est, Stultum est sic odisse peccatum, ut
ipse peccet: veluti si quis ob impudicam uxorem, veneno
tollat adulterium, & sic puniat adulterium, ut ipse fiat
veneficus.*

Pars beneficii est, quod petitur, bene si neges.

*Quidā ita modeste dant, ut gratiā amittant beneficii.
Quidam adeo commode negant, ut videantur dedisse.
Stultum est timere, quod vitari non potest.*

*Veluti mortem, aut aliquid fatale incommodum.
Timidus vocat se cautum, parum sordidus.*

*Suis quisque vitis blanditur, eaq; extenuat mutatis
nominibus.*

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

*Et hic refertur ab Aulo Gellio. Si finas impunitum
peccatum, facis ut iterum libeat peccare.*

Tam deest avaro quod habet, quā, quod non habet:

*Hunc senarium citat Seneca in controuersis. Aua-
rus non magis vitur suis, quā alienis. Vtrisque igitur
ex equo caret.*

O vita misero longa, felici breuis.

*Et hunc refert Seneca. Infelices laborant vite tediō,
Felicibus mors ante diem videtur accedere, quod vite
tedium non sentiant.*

INSTITVTVM
ERASMVSVS ROTEROD.
LECTORI. S. D.

FA C memineris Lector, quæ hactenus legisti. Ethnicorum esse decreta, vt scias cum iudicio esse legenda. Quæ nunc leges, ipsius Christi, & sanctæ Ecclesiæ sunt oracula, quæ ruto sequi possis, imò quæ sola beatum possint efficere. Proinde sic lege, vt rem seriam, ac vale.

CHRISTIANI HOMINIS
INSTITVTVM PER E.
RASMVSVS ROT.

AD GAL. V.

Valet in Christo fides, quæ per dilectionem operatur.

F I D E S.

Credo, Primus articulus.

Confiteor primum ore pio, venerorq; fideli
Mente deum patrem, vel nutu cuncta potentem,
Hunc, qui stelligeri spatiosa volumina cæli,
Et solidum omnipare telluris condidit orbem.
Et in Iesum. ij.

*Eius item gnatum Iesum, cognomine Christum,
Quem dominum nobis, agnosimus, ac veneramur.*
Qui Conceptus. iij.

*Hunc Maria, afflato diuini numinis, aluo
Concepit virgo, peperit purissima virgo.*
Passus sub Pontio. iiij.

Et graue supplicium immeritus, damnaante Pilato.

Pertulit,

CHRISTIANI HOMINIS. 48

Cuiquam eris, id domino properabo reddere iusto.

Restitutio rei forte reperiæ.

Id quoque restituam, si quid mihi forte reperiunt est,

Me penes hanc patiar prudens aliena morari.

Amor proximi.

Nec secus, atque mihi sum charus, amabitur omnis

Proximus. Est autem, ni fallor, proximus ille.

Quisquis homo est, at sic, ut amor referatur amici

Ad Christum, vitamque piam, veramque salutem.

Huic igitur fuerit, quoties opus, atque necesse,

Sedulus officio corpusque, animumque iuvabo.

Ut mihi succurri cupiam, si forsan egerem.

Id tamen imprimis prestabo utrique parenti,

Per quos visibili hoc nasci mihi contigit orbe.

Tum preceptor, qui me erudit, instituitque.

Morigerus fuero, ac merito reverebor honore,

At rursus dulcius, scholæ, studiisque sedales

Semper (uti par est) sincero amplectar amore.

Affidua Confessio.

Si quando crimen fuero prolapsus in ullum:

Protinus enitar, pura ut confessio lapsum

Erigat, ac iusta tergatur noxia poena.

Sumptio corporis Christi in vita.

At ubi sacra me ad corporis, atque cruoris

Cælestes epulas, pietasque, diesque vocabit,

Illotis manibus metuens accedere, pectus

Ante meum, quanta cura, studioque licebit,

Purgabo maculis, virtutum ornavo nitelis,

Morbus

INSTITVTVM.

Morbus.

*Porro vbi fatalis iam terminus ingruet aui,
Extremumq; diem cum morbus adesse monebit:
Maturè sacramentis me armare studebo.
Atque his muneribus, quæ ecclesia sancta ministrat,
Christigenis: reteget confessio crimina vite
Sacrifico, sumam Christi venerabile corpus.
Hoc fac, & viues.*

RODOLPHVS AGRICO- LA, IO. AGRICOLAE, SVO FRATRI S. D.

NIL habeo, mi frater, quod vel e-
go aptius tibi pro nostra necessitudine,
vt qui frater sim tuus, afferre possim,
vel tu potius pro tua etate, vt qui pri-
ma iuuenta spatia ingrederis, ex me
expectare debeas, quàm vt vndeunque possim ea tradã
tibi, quibus & eruditione ornatior, & vita melior euad-
as. Idq; dignum studijs meis, dignum amore no-
stro arbitror munus, ea parare tibi, quorum vsus non
tempore intercidat, non casibus obnoxius sit, sed quem-
admodum natura perpetuo nos deuinxit pignore, ita illa
quoque, quæ à me accipis, solida perinde sint, perpetuoq;
tibi adiumento futura. Quo si pulchrè apud Poëtam ille
monuisse filium videtur, qui inquit.

Disce puer virtutem ex me, virumq; laborem,

Fortunamq;

Fortunam ex alijs : & ille quidem , cuius omnis conatus
 pendebat ex fortuna, omnis ad fortunam labor dirigeba-
 tur, non immerito virtutis ego tibi hortamenta colligam,
 qui vitam haecenus eis impendi studijs, quae vera, cer-
 tissimaq; ad virtutem ducunt via, quaeq; in rebus huma-
 nis, quid expetendum sit, quid fugiendum, quid recte,
 secusue fiat, veluti in speculo conspiciendum nobis, con-
 siderandumque proponunt. Cum sint autem permulta,
 quae ad vitam pertineant institutionem, Graeci, Latiniq;
 literis conscripta, egregia in primis, & admirabilis Iso-
 cratis ad Demonicum Paranesis mihi videtur. Etenim
 ea suauitas est dicendi, in ornatus, &, vt ita dicam, sculp-
 tura orationis, tanta praeterea maiestas, utilitas, decor
 praceptorum, vt si quemadmodum pugiles meditato
 quosdam nodos, nexuque habent, quibus in certamine
 subito, vel non cogitantes etiam vtantur, ita nos quo-
 que oporteat certa quaedam, & ad manum deposita vitae
 habere praecpta, quae omnes nostras, velut ad filum, di-
 rigant actiones, quorumq; tenax infixae mentibus nostris
 memoria recti nos limitem egredi ubiq; retet, hic libel-
 lus aptus vel maxime ad hanc rem, atq; accommodatus
 mihi videtur. Eum itaque in Latinum sermonem e Graeco
 conuersti, rem scrupulosam conatus, vt numeros quoque
 quorum ille fuit obseruantissimus, & schemata, vel, vt
 nos diximus, exornationes orationis, quoad possem, imi-
 tarer. Per similitur enim cadent, & desinentia & aqua.
 & contrapositione, & reliquos id genus ornatus, volui-
 tur oratio. Quoru vt studiosus praecipue Georgius Leoni-
 sinus, praceptor ipsius, aliq; aetatis illius sophista fue-
 rant, ita diligentior ipse, vt secuti ipsum, non affectati
 & viderem-

ISOC. AD DEMONICVM

viderentur. Hunc ergo legendum tibi etiam atque etiā,
& ad verbum quoque ediscendum censeo, semperq; velut
ante oculos, tanquam regulam quandam, viteq; pre-
scriptum habendum. Ita fiet, vt non solum instruat os
tuum, verum animum quoque emendet. Quemadmodum
enim ad doctrinam precipuum est, intelligere quæ legas,
ita ad virtutem maximum facere, quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMO- NICVM PARAENESIS, PER

Rodolphum Agricolam è Græco in La-
tinum sermonem traducta.

In multis, Demonice, rebus multum
inuenimus distantes bonorum mētes,
atq; malorum cogitationes, multò ve-
rò maximum accipere discrimen cir-
ca mutuam consuetudinem vite. Hi
enim praesentes solum amicos vene-
rantur, alij eos quoq; qui longè absunt, beneuolentia pro-
sequuntur. At malorum quidem amicitias tempus exi-
guum dissoluit, at bonorum ne omnis quidem cui tractus
extinguit. Quum putem igitur eos, qui gloriā exspectant,
quiq; suos eruditioni conatus destinant, bonos, & nequa-
quam malos decere sectari, hanc orationem dono tibi
missi indicium erga te beneuolentia, signumq; cum Hip-
ponico familiaritatis. Decet enim liberos, quemadmo-
dum facultatum, ita amicitia quoque paterna heredita-
tem suspicere. Video autem, & occasionem nobis conue-
nientem,

nientem, & præsens nos opportunitatem temporis ad-
 iuvantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios ad-
 mitor. Tu sapientie studio adhuc teneris, ego deditos illi
 recta via deduco. Quicunque autem adhortatorias ad
 amicos suos orationes conscribunt, pulchrum illi quidem
 opus assumunt, non tamen circa id, quod est in Philoso-
 phia præstantissimum, laborant. Qui verò adolescenti-
 bus præmonstrant, non ea, quibus vehementiam in dicen-
 do consequantur, sed quo pacto vita, moribusq; industrij
 fiant, tantò magis quàm illi audientibus prosunt, quan-
 tum interest, quòd illi ad sola ipsos verba confirmant, hi
 verò ipsorum quoque facta emendant. Quamobrem
 nos non exhortationem tibi parantes, sed institutionem
 tibi scribentes, pergentis nostri te consilij participem fa-
 cere, quas res oporteat adolescentes desiderare, & quas
 rursus vitare, qualibus item hominibus se coniun-
 gere, & quomodo suam ipsorū vitam instituere. Quicun-
 que enim vita cursum hoc itinere fecerunt, hi soli ad ip-
 sam virtutem ingenuè adire potuerunt, qua nō res hone-
 stior, non constantior est ulla. Pulchritudo enim vel va-
 letudine perit, vel tempore flaccescit. Diuitie vitiorum
 sunt potius, quàm integritatis ministræ, facultatem nepe
 desidie præbentes, & ad voluptatem iuvenes incitantes.
 Robur prudentie coniunctū profuit, sine illa verò sæpius
 eū, qui id habet, offendit, & corpora quidem eorū qui se
 exercent, adornat, industriam verò mentis obscurat. Vir-
 tutis autem possessio, quorum bona fide mentibus ipsa
 coluerit, sola consenscit, diuitijs potior, utiliorquē ge-
 neris splendore, quæquē fieri nequeunt ab alijs, illa suis
 viribus subdens, & multitudini metuenda constanter
 expectans.

ISOC. AD DEMONICVM

expectans, desidiā deducens, laborem laudem arbitra-
tur. Hoc cognitu perfacile est ex gloria certaminū Her-
culis, operūque à Theseo gestorum, quibus morum pra-
stantia tantum laudis insigne operibus adiecit, ut om-
nis temporum posteritas rebus, quas gesserunt, offundere
nequirat obliuionem. Sed & tu quoque memor patris
tui viuendi secta, nonne habebis pulchrum, & domesti-
cum eorum, quae à me tibi dicentur, exemplum? Neque
enim parui virtutem faciens, neque socordiae deditus, e-
git aetatem, sed corpus laboribus exercebat, animi pericu-
la subibat, neque extra modum diuitias expetebat, sed
praesentibus quidem fruebatur bonis, veluti mortalis, ge-
rebaturque curam futurorum, velut immortalis. Neque
verò contemptè vitam instituerat, sed elegans erat, &
magnificus, simulque expositus amicis. Impensius lau-
dabat officio ipsum prosequentes, quam generis sibi ne-
cessitudine deuinctos. Persuadebat enim multò ad ami-
citiā efficaciorē esse naturam legē, mores genere, ele-
ctionem necessitate. Tempus in praesentia nos deficeret, si
omnes illius actiones enumerare pergamus, exacteque de
illis nobis alio erit loco differendum. Nunc signum quod-
dam Hipponici sustulimus naturae, ad quem velut exē-
plar vitam formes oportet, legemque tibi mores illius pu-
tes, & imitatore te emulūque virtutis paternae, pra-
beas. Turpe namque fuerit, pictores pulcherrima quo-
que exprimere animantium, & liberos non imitari in-
dustriam parentum. Existimes autem nullum ita pu-
gilem contra aduersarios suos decere militari, sicut te con-
siderare, quo pacto cum patris tui ratione viuendi de-
ceres. Fieri autem non potest, ut animum quisquam ta-
liter

liter formet, nisi multis antè, honestisq; præceptis fuerit expletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus verò actionibus honestis roboratur. Experiar igitur breviter ea tibi exhibere, quibus observandis, in vita plurimum videaris virtuti additurus, & gloriam cunctos apud homines consequuturus.

Primùm quidem piè diuina colas, non solum sacrificans, verùm etiam, quod iuraris, præstans. Illum enim affluentiae opum est signum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare semper quidem, præsertim quod ciuitas. Sic enim simul videberis sacra deo facere, legibusq; obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi voles ex te progenitos.

Firma exercitationibus te corporis, non iis, quæ roboris, sed quæ sanitati conducunt. Id assequeris, si desinem a labore, tolerando adhuc labori sufficies.

Neque in risum procliuius esse velis, neque in verba fidens. Illud enim stulti est, istud furentis.

Quæ factu turpia sunt, ne dictu quidem putes honesta.

Fac assuescas non tristis esse, sed cogitabundus.

Propter illud enim ferox, propter hoc prouidus esse crederis. Putes in primis decere te modestiam, pudorem, iustitiam, temperantiam. Istis enim omnibus contineri probitas adolescentium videtur. Neque latiturum te, si turpe quippiam feceris, speres. Vt enim alios celes, te ipsum tamen conscium habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reuerere, legibus

ISOC. AD DEMONICVM.

obedi, voluptates sectare gloria innelas. Oblectatione enim cum honestate nihil est melius, sine illa verò nihil est peius.

Oblectationes deuotes, tametsi fuerint falsæ. Vulgus enim veritatem ignorat, opinionemq; potius spectat.

Sic facito cuncta, velut neminem celaturus. Tametsi enim parumper occultes, postea tamen detegèris. Plurimum tibi opinionis adiunges, si appareat ea te non facere, quæ, si fuerint ab alijs facta, reprehendas.

Si cupide didiceris, multa quoq; disces. Quorum habes doctrinam, ea meditationum custodias curis. Atque nescis, ea præceptis adiunge doctrinis. Aequè namq; turpe est eum, qui vtilem audit orationem, non addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vite otium studio percipiendæ eruditionis impende. Sic enim difficulter, ab alijs inuenta, facile tibi percipere continget. Puta multitudinem præceptionum multis opibus esse potiore. Iste enim celeriter dilabuntur, illæ in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile se aliquid docere proficètur. Turpe namq; fuerit mercatores tanta transire maria, quò cumulationes suas opes efficiant, adolescentes verò ne terra quidem sustinere proficisci aliquò, quatenus meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac ut sis comis, verbis autem affabilis. Est autem comitatis, benignè obuios appellare, affabilitatis, familiariter cum ipsis verba communicare.

Benignum te præbeas cunctis, optimis autem vtaris, sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neque

Neque crebrò conuenias eosdem, neque diu cum eis agas de eisdem. Satietas enim est omnium.

Exerce spontaneis te ipsum laboribus, vt adactos quoque perferre queas.

A quibus turpe est animum vinci, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, dolori.

Id autem continget, si lucrum putaris id, quo gloriam augeas, non quo diuitijs addas.

In ira, si talis sis aduersus peccantes, quales delinquētī tibi esse alios velles, in incundi si turpe putaueris, seruis te tuis imperare, voluptatibus verò seruire, in aduersis, si alienas respicias calamitates, tibi que, quòd homo sis, in memoriam subinde deducas.

Verborum magis, quàm pecuniarum deposita tuere, Decet nanque viros iureiurando se fideliores præstare.

Consentaneum puta perinde malis non credere, quem admodum fidem bonis habere.

Que nolis efferrī, nemini dixeris, nisi tantundem expediat ea taceri, & tibi dicenti, & illis, qui audierunt.

Iusiurandum adactum propter duas accipito causas, vel vt te ipsum turpi crimine exoluas, vel vt amicos tuos in magnis periculis serues: Pecuniarum autem gratia nullum numen iuraueris. Videberis enim alijs peierare, alijs pecuniarum cupidus esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraueris antè, quo pacto prioribus sit vsus amicis. Spera nanque ipsum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus. Factus autem da operam vt permaneas. Tantundem enim dedecoris est, & nullum amicum habere, & crebros subinde amicos mutare.

ISOC. AD DEMONICVM.

Neque cum damno amicos probes, nec inexpertus ipsorum esse velis. Hoc autem facies, si & cum nullius indigeas, te similes indigere, & illa quæ vulgari nihil referat, velut occultanda concedas. Deceptus enim opinione, nihil offendes. Non deceptus, mores illorum rebus fictis nocēs. Amicos proba, & ex vita aduersitate, & ex periculorum societate. Aurum enim igne perspicimus, amicos verò inter aduersa cognoscimus.

Amicis hoc pacto vteris commodissimò, si non, vt ab eis rogeris, expectes, sed pollicens vltro ipsis in tempore succurras.

Aequè putas turpe, & ab inimicis superari iniurijs, & ab amicis superari beneficijs.

In familiaritate proba non solum malis tuis indolentes, verum etiā bonis non inuidentes. Multos enim, qui cum infellicibus morantur, prosperitatis illorum inuidia torquet.

Absentiū amicorum fac memineris apud praesentes, vt rationem etiam istorum quoque absentium habere videaris.

Circa vestitum elegans, non splendidus esse velis. Est autem elegantis quidem magnificum, splendidi verò esse profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne diuitiarū studio occupatos, atque ijs, quæ habent, vti nescientes. Simile nanque contingit illis, quod equum possidenti bonum, & equitare nescienti.

Adnitere diuitias tibi, pecunias scilicet, atque possessionis apparare. Sunt autem pecunia illorum, qui rectè ipsis frui sciunt, possessiones, qui ipsis vtiqueunt.

Dilige

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut & magnum aliquid damnum resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre. Ad reliquum vite usum non plus equo, sed moderatè ista concupisce.

Amplectere quidem praesentia, querasq; meliora.

Nulli calamitatem exprobaris. Còmunis enim est fortuna, futurum incertum.

Bonis benefac. Honestus enim thesaurus est gratia, quae à bono viro debetur.

Si malu benefacias simile tibi continget, quod illis qui alienos canes pascunt. Illi enim danti, sicut temerè accurrenti, allatrant. Mali quoque eos, qui prosunt, sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes aduersare perinde, atque fallentes. Vtri-que enim, cum eis fides habetur, iniuria afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos, qui ad pessima gratificantur, non habebis unquam, qui tibi ad ea, quae sunt optima, sequenda assistant.

Comem te praebeas eis, quibuscum conuersaris, & non insolentem. Superborum enim fastum vix serui quoque perferent. At morum comitatem cuncti benigniter acceptant.

Eris autem comis, si neque iurgator sis, neq; implacidus, neq; cum omnibus contendas, neque ire eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neque si iniuste quidem fuerunt irati, sed efferuescentibus concedas, deinde ipsos, ubi relanguerit ira, reprehendas. Neque inter ridicula serijs, neq; inter seria ridiculis gaudeas. Intempestinum enim, ubique est molestum. Neq; ingratis gratiam in eas, quod

ISOC. AD DEMONICVM.

quod multis euenis, qui faciunt quidem, sed egrè tamen amicis inferuiunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia graue est, vel castigandi, quia est acerbum.

In primis caue tibi à potandi consuetudine. Quòd si quando tulerit tempus, ante ebrietatem surge. Cùm fuerit mens vino corrupta, patitur idem, quod currius solent, qui suos effuderunt aurigas. Illi nanque nullo ordine suis destituti rectoribus, feruntur. Animus quoque plurima peccat, ratione subuersa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi præ te ferenda, mortalia verò, moderatè presentibus perfruendo.

Tanto modestiam meliorem immodestia putes, quantum est, quòd alia quidem omnia peruerse facta lucro sunt eis, qui illa admittunt. Sola autem immodestia damno afficit eam habentes. Plerumque enim, quos verbis offenderunt, illis rebus pœnas luunt.

Quorū conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiam de eis prædices apud illos, qui sunt renunciaturi. Principium enim amicitiae, laus est, inimicitiae vituperium.

Quum consulis, præterita sumas in exemplum futurā. Latens enim ex eo, quod apertum est expeditissimè poteris cognoscere.

Delibera diu, celeriter verò confice, quod decreuisti.

Optimum pata, contingere nobis à deo prosperitatem, à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, visq; cum amicis aliquibus de eis communicare, verbis velut de alieno negotio vtire. Sic enim & illorum sententiam nasces, teq; ipsum haud quaquam manifestus reddes.

Quum super tuis rebus aliquem in consilium tibi assumes,

sumes, considera primum, quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim malè administravit res suas, nunquam bene consulet in alienis.

Ita poteris maximè ad consulendum excitari, si calamitates, quas affert temeritas, spectes. Sanitatis nanque tunc præcipuè curam habemus, cum valetudinis adversa dolorum recordamur.

Regum imitare mores, illorumq; vite rationè sectare. Videberis enim amplecti illos, vel æmulari. Itaq; apud multitudinem tibi maiorem contingit laudem assequi, & constantiore regum benevolentia perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt. Firmissimam tamen legem mores illorum putes. Sicut enim, qui rempublicam gubernat, opus habet populum observare: ita sub principatum viuentem, maximè regem decet honorare.

Magistratu præditus, nemine ad obeunda ministeria malè utere. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa referetur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulatior, sed gloria honestior. Multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullam rem inhonestam, neque dicto, neque facto inueris. Videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios tueris.

Sic te compara, ut alijs superior esse possis. Sis tamen æquo contentus, ut iustitiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige iustam potius paupertatem, quàm diuitias iniustas. Tanto enim præstantior est opibus iustitia, ut ille solis diuitibus profuit, hæc verò defunctis etiam gloriam

ISOC. AD DEMONICVM.

riam præstet, & ille passim improbis cōtingant, hæc malis prorsus sint inaccessa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniūstia lucro est, sed potius eos, qui propter iūsticiam ferunt iacturas. Iusti enim etsi nulla alia re superant iniūstos, honesta tamen spe ipsos antecellunt.

Omnium curam gere, quæ ad vitam pertinent. Maximeq; omnium providentiam tui ipsius exerce. Maximum enim in minimo est, mens bona in humano corpore.

Operam da, ut sis corpore laborum patiens, animo sapientiæ appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc discernere facienda.

Quicquid dicturus es, prius apud animum tuum expende. Multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Putā rerum humanarum nihil esse firmum. Ita nec in prosperis letitia gesties, nec in aduersis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cū sint aliqua, de quibus exploratum habeas, vel de quibus dicere est necesse. In solis enim istis potior est silentio sermo, in reliquis melius fuerit tacere, quàm loqui.

Gaude, cū tibi contigerint bona, moderateq; dole, ubi inciderint mala, neutrius tamē animi in alijs esse velis manifestus. Absurdum enim est, reconditas in domibus opes asseruare, & cogitationem in propatulo positam circumferre.

Magis dedecus vites, quàm periculum. Oportet enim malis formidabilem esse finem vitæ, probis verò vitam cum turpitudine coniunctam.

Conare in primis vitam in tuto collocare. Quod si tamen contigerit in periculum te denocari, quære in bello salutem

salutem cum honesta opinione, & non cum pudenda fama. Mori namque cunctis providentia decrevit. Sed honestè vita decedere, id bonis tantum viris proprium natura concessit.

Nec mirum tibi videatur, si multa, quæ diximus, haud quaquam presenti tuæ conveniunt ætati. Non enim id me latebat, sed status eadem opera & presentis vitæ consilium tibi proferre, & futuri temporis monita relinquere, quæ quanto tibi sint usui futura, facile cognoscas. Qui verò tibi cum benevolentia consulat, difficulter consequeris. Vt ergo reliqua non ex alio requiras, sed hinc, velut ex arario proferas, decrevi nihil eorum prætermittere, quæcunque tibi possim in consilium afferre. Gratiam autem habeo deo ingentem, siquam de te concepi, non me fallat opinio. Plerosque enim videmus, ut tibi iucundissimis potius, quàm saluberrimis delectari: ita seducetibus à verò amicis potius accedere, quàm illis, qui ad meliora hortentur. Te verò puto contrà instituisse pergere, iudicium mihi tuum circa reliquum vitæ cultum industriam sumens. Qui enim rectissima sibi ipse agere indicat, cōsentaneum est eum aliorum ad virtutem exhortantium monita non segniter amplecti. Præcipuè excitabit, et rerum honestarum amore tenearis, si perspexeris, quòd ex his voluptates perquam legitime habeamus. In socordia namque, satiationumque libidinum studio continuo sunt labores voluptatibus adiuncti. Enixus verò ad virtutem conatus, modestaque vitæ institutio synceras semper, certioresque referunt oblationes. Et illic quidem gavisum primum, postea dormimus, hic post laborem voluptates capimus. In cunctis autem rebus ita principij meminimus, quemadmodum exitus
sensu

ISOC. AD DEMONICVM

sensu mouemur. Plurima enim in vita nõ propter res ipsas agimus, sed consequentium gratia elaboramus. Cogita autem quod malis conuenit passim, quicquid obliuium est agere. Hanc enim protinus vite sibi regulam præscripserunt. Bonos verò oportet nequaquam virtutem negligere, vel in multorum incurrere repræhensiones. Cuncti enim non perinde oderunt eos, qui se fallūt, sicut qui probos esse iactant, nullaq; in re vulgo sunt præferendi. Rectè quidem. Nam si eos, qui solis verbis fraudem struunt, improbamus: quomodo eos qui tota aberrant vita, non aspernandos putabimus? Meritoq; credimus istos non solum in seipsos delinquere, sed & animi sui esse proditores. Ipse enim opes illi, gloriamq; & amicos peperit. Illi verò seipsos indignos hac sua fælicitate fecerunt. Quod si oportet eum, qui mortalis sit, scrutari coniectura cælestium mentem, arbitror in familiarissimis suis maximè ostendisse, quo modo bonis sint malisq; affecti hominibus. Iupiter enim Herculem, & Tantalum genuit, quemadmodum fabule tradunt, cunctiq; credunt, & illum quidem propter virtutem immortalitate donauit, hunc propter improbitatem grauissimis calamitatibus oppressit. Quibus vtentem exemplis expetere decet honestatem, & non modò his, quæ nos diximus, sed ex poëtis pulcherrimum quodq; ediscere, & reliquos eruditos, si quid dixerunt vtile scrutari. Quemadmodum enim videmus apertis omnibus flosculis insidentem, & de vnoquoq; optima carpentem: ita oportet, qui vite disciplinam expetunt, nullius rei rudes esse, et vndiq; quæ sunt vtilia, colligere. Vix enim quis, hac diligentia, nature poterit errata superare.

FINIS.

[illegible]